

”Todella hyvä uutinen!”
Facebookin uutisten saateteksti tekstilajina

Kandidaatintutkielma

Emilia Nivukoski

Suomen kieli

Kieli- ja viestintätieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

2017

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä – Author Emilia Nivukoski	
Työn nimi – Title ”Todella hyvä uutinen!” Facebookin uutisten saateteksti tekstilajina	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year Huhtikuu 2017	Sivumäärä – Number of pages 33 + liite
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tässä tutkielmassa tarkastelen Facebookissa jaettujen uutisten saatetekstejä. Aihe on ajankohtainen ja tärkeä, sillä uutisia seurataan yhä useammin sosiaalisen median palvelujen kautta. Sosiaalisessa mediassa uutisen otsikon, uutiskuvan ja ingressin lisäksi lukijaa lähestytään uutiseen liitettävän saatetekstin kautta. Saatetekstillä onkin paljon merkitystä siinä, päätyykö lukija avaamaan uutista. Saateteksti myös antaa lukijalle tietyn näkökulman aiheesta ja ohjaa täten lukijan ajattelua sekä uutisen ympärille kehittyvää keskustelua.</p> <p>Tarkoitukseni oli selvittää tutkielmassani, millaisen tekstilajin Facebookin uutisten saatetekstit muodostavat. Tutkielman lähtökohtana onkin tekstilajianalyysi. Huomion kohteena ovat erityisesti saatetekstien tekstilajille tyypilliset funktiot sekä kielelliset keinot, joilla tekstit pyrkivät päämääriinsä. Tästä syystä teoreettinen viitekehys pohjautuu tekstilajin käsitteen lisäksi systeemis-funktionaaliseen kieliteoriaan. Tärkeitä käsitteitä ovat SF-teorian käsitteet teksti, rekisteri, tilannekonteksti sekä metafunktiot.</p> <p>Tutkimukseni aineisto koostuu 75 saatetekstistä. Saatetekstit kerättiin viideltä suurimmalta verkkouutisoijalta, joita ovat Helsingin Sanomat, Yle Uutiset, Ilta-Sanomat, Iltalehti sekä MTV Uutiset. Aineistonkeruu tapahtui poikkileikkauksena tietyn ajanjakson sisällä. Analyysi puolestaan toteutettiin aineistolähtöisesti hyödyntämällä systeemis-funktionaalisen kieliteorian metafunktioita. Analyysissa nostettiin esiin ne kielelliset piirteet, jotka olivat ominaisia tekstilajille ja ilmensivät sen funktioita.</p> <p>Saatetekstit näyttivät muodostavan oman tekstilajinsa, jonka teksteillä oli yhteinen funktio: pohjimmallinen tarkoitus oli saada lukija kiinnostumaan uutisesta, avaamaan se tai osallistumaan uutiseen muulla tavalla. Saateteksteillä oli myös yhteisiä kielellisiä piirteitä. Tekstilajin sisällä oli kuitenkin myös hajontaa. Saatetekstit jakautuivatkin viiteen alatyypin erilaisten alafunktioiden ja niitä ilmentävien kielellisten piirteiden perusteella. Pääfunktionsa lisäksi saateteksteillä oli siis viisi erilaista alafunktiota, jotka aiheuttivat hajontaa myös kielen tasolla. Tekstilajin sisäinen vaihtelu näyttikin kuuluvan saatetekstien ominaispiirteisiin. Kaiken kaikkiaan saatetekstit näyttivät kuitenkin muodostavan oman tekstilajinsa yhteisen funktionsa ja kontekstinsa sekä yhdistävien kielellisten piirteidensä vuoksi.</p> <p>Saatetekstit ovat uusi ilmiö uutiskentällä. Ne muistuttavat otsikkoa, mutta niihin yhdistyy lisäksi sosiaaliselle medialle tyypillisiä piirteitä. Saatetekstien kautta olisikin mahdollista tehdä päätelmiä siitä, miten uutisointi on muuttumassa. Lisäksi saatetekstit ovat hyvä esimerkki tekstilajista, joka on syntynyt muiden tekstilajien pohjalta ja on edelleen muutoksessa. Saatetekstit saattavatkin antaa vihjeitä myös laajemman tekstimaailman muutoksen suunnasta.</p>	
Asiasanat – Keywords tekstintutkimus, tekstilajit, systeemis-funktionaalinen kieliteoria, saateteksti, Facebook, uutiset	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston kieli- ja viestintätieteiden laitos	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	4
2.1 Tekstilaji	4
2.2 Systemis-funktionaalinen kieliteoria	6
2.2.1 Lähtökohdat	6
2.2.2 Teksti	7
2.2.3 Rekisteri	8
3 AINEISTO JA MENETELMÄT	9
3.1 Aineisto ja aineistonkeruu	9
3.2 Analyysimenetelmät	11
4 ANALYYSI	13
4.1 Saatetekstien alatyypit	13
4.1.1 Alatyypit ja funktionaaliset jaksot	13
4.1.2 Tiivistävät saatetekstit	14
4.1.3 Kertovat saatetekstit	16
4.1.4 Kuvailevat saatetekstit	17
4.1.5 Kommentoivat saatetekstit	18
4.1.6 Osallistavat saatetekstit	20
4.2 Alatyyppeiden yhdistyminen	21
4.3 Saatetekstien tekstilaji	23
5 PÄÄTÄNTÖ	26
LÄHTEET	31
Aineistolähteet	33
LIITE	34

1 JOHDANTO

Kandidaatintutkielmassani tarkastelen Facebookin uutisten saatetekstejä eli tekstejä, jotka lehdet liittävät verkkouutiseen jakaessaan sen sosiaalisessa mediassa. Tarkoitukseni on selvittää, muodostavatko nämä saatetekstit luokan, jota voidaan kutsua omaksi tekstilajikseen. Pyrin siis selvittämään, löytyykö teksteistä toistuvia piirteitä, jotka kuvaavat koko tekstilajin olemusta.

Tutkimusaiheeni on ajankohtainen ja relevantti, sillä yhä useammin uutisia seurataan nimenomaan sosiaalisen median kautta: Utismedia verkossa 2016 -raportin (2016: 19) mukaan jopa 24 prosenttia verkkouutisten lukijoista päätyi lukemaan uutisia nimenomaan sosiaalisen median kautta. Suoraan uutissivustoilta niitä puolestaan hakeutui lukemaan 62 prosenttia vastanneista. Koska yhä suurempi yleisö lukee uutisia nimenomaan sosiaalisen median kautta, saateteksteillä on paljon vaikutusvaltaa. Esimerkiksi Facebookissa julkaistuun uutiseen nimittäin sisältyy perinteisten uutisen rakenteiden – otsikon, uutiskuvan ja ingressin – lisäksi nimenomaan saateteksti (ks. liite 1).

Saatetekstin voisikin ajatella rinnastuvan verkkouutisen otsikkoon, jota on tutkittu paljon (esim. Karhunen 2012; Leppänen 2016). Sosiaalisessa mediassa uutisen vastaanottaja nimittäin lukee todennäköisesti otsikon lisäksi saatetekstin ennen uutisen avaamista. Saateteksti saattaa siis vaikuttaa siihen, päätyykö lukija ylipäättään avaamaan uutista tai lukemaan sitä kokonaisuudessaan. Mikäli lukija ei avaa uutista lainkaan, ainoastaan otsikko ja saateteksti luovat mielikuvaa uutisen aiheesta sekä ohjaavat ajattelua ja toimintaa tiettyyn suuntaan. Saateteksti myös ikään kuin avaa keskustelun, jota lukijat lähtevät jatkamaan ja muokkaamaan (Helasvuo, Johansson & Tanskanen 2014: 13). Samalla saateteksti nostaa aiheesta esiin tietyn näkökulman.

Toisaalta tutkimus antaa tietoa myös siitä, mihin suuntaan verkkouutisointi on menossa. Uutinen on genrenä hyvin vakiintunut ja tuttu: se on informatiivinen ja julkinen teksti, jossa asiat esitetään monologisesti (Johansson 2014: 153). Tekstilajit voivat kuitenkin muuttua siirtyessään uusiin konteksteihin (ks. mts. 149). Verkkouutisoinnin siirtyminen sosiaaliseen mediaan onkin mielenkiintoinen tutkimuskohde, sillä toimintaympäristö on uutiselle uusi. Esimerkiksi valtasuhteet sekä aika ja paikka saavat uuden merkityksen sosiaalisen median kentällä (Koskinen 2014: 129). Perinteisesti uutisen kirjoittajan tehtävänä on ollut kertoa vastaanottajille tiiviisti ja objektiivisesti, mitä on tapahtunut. Sosiaaliseen mediaan siirtyminen on kuitenkin muuttanut journalistin tehtäviä: toimittaja myös kommentoi ja keskustelee (Vainikka 2013: 12). Merkittävä muutos onkin erityisesti vastavuoroisuuden kasvaminen: sosiaalisessa medi-

assa myös perinteisessä uutisoinnissa vastaanottajana nähty osapuoli pääsee ilmaisemaan mielipiteensä ja tunteensa. Sosiaalisen median kautta uutisia seuranneet pitivätkin kyseistä uutisväylää parhaana sen nopeuden, ajankohtaisuuden sekä uutisten kommentoimisen ja jakamisen mahdollisuuden vuoksi (Uutismedia verkossa 2016 -raportti: 20).

Sosiaalisella mediallyä tarkoitetaan uuden median palveluita, joihin liittyy sisällön jakaminen sekä käyttäjien keskinäinen viestintä (Helasvuo yms. 2014: 10). Sosiaalista mediaa voisi siis luonnehtia vastavuoroiseksi, ajankohtaiseksi ja lukijoita osallistavaksi palveluksi. Uutisoinnin näkökulmasta sosiaalinen media lähentää uutisen kirjoittajaa ja lukijaa toisiinsa sekä tarjoaa lukijalle mahdollisuuden osallistua.

Tähän tutkimukseen sosiaalisen median edustajaksi valittiin kuitenkin ainoastaan Facebook, joka kuuluu sosiaalisen median yhteisöpalveluihin (Helasvuo yms. 2014: 10). Se on hyvä esimerkki sosiaalisen median vuorovaikutuksellisuudesta ja käyttäjälähtöisyydestä, sillä sen lähtökohtana on nimenomaan yhteisöllisyyden, verkostoitumisen ja kommunikoinnin mahdollistaminen kommentoimisen, julkaisemisen ja jakamisen kautta (Salmi 2014: 190). Facebookin valinta tutkimuskohteeksi oli luonteva, sillä se on suosituin sosiaalisen median palvelu niin uutislähteenä kuin yleisestikin (Uutismedia verkossa 2016 -raportti: 20–24).

Sosiaalinen media on kiinnostanut monia tutkijoita, ja sen parissa on tehty tekstilajitutkimustakin (esim. Blomgren 2016; Lammela 2016; Tiainen 2012). Esimerkiksi Lammela (2016) on tarkastellut Elisa Oyj:n Facebook-päivityksiä ja pyrkinyt selvittämään, millainen on tyypillinen yrityksen päivitys eli millaisen tekstilajin yrityksen Facebook-päivitykset muodostavat. Uutta mediaa tutkittaessa lähtökohtana onkin usein nimenomaan tekstilajin ominaisuuksien tarkasteleminen, sillä tekstilajin nähdään edustavan tilanteista ja sosiaalista toimintaa (Helasvuo yms. 2014: 15), mikä sopii yhteen sosiaalisen median periaatteiden kanssa.

Saatetekstejä sen sijaan on tutkittu vain vähän. Jasmin Heino (2016) ja Teemu Rauhala (2016) ovat tarkastelleet opinnäytetöissään Facebookin uutisjulkaisuja niiden saavuttavuuden ja tuottavuuden sekä lukijoiden sitouttamisen näkökulmasta. Molemmat sivuavat myös saatetekstejä, mutta keskittyvät saatetekstien sisällöllisiin piirteisiin. Saatetekstejä ei olekaan tutkittu niiden kielen näkökulmasta – toisin kuin muita tekstilajeja ja otsikoita.

Tarkoitukseni on siis selvittää tutkielmassani, millaisen tekstilajin uutisten saatetekstit muodostavat. Tutkielman suppeuden vuoksi päätin keskittyä nimenomaan tekstilajin funktioon ja sen kielellisiin piirteisiin. Kuten aiemmin totesin, saateteksteillä on paljon vaikutusvaltaa. Tästä syystä uskon, että nimenomaan niiden päämäärien tarkasteleminen on tärkeää. Kielellisten piirteiden analysoiminen puolestaan tukee tekstilajin funktioiden tarkastelua.

Oletuksena oli, että saatetekstit muodostavat oman tekstilajinsa, johon kaikki aineiston tekstit kuuluvat. Tästä syystä tutkimukseni lähtökohtana on tekstilajitutkimus. Koska kiinnostuksen kohteena ovat nimenomaan tekstilajin funktiot, lähestyn aineistoani funktionaalisesta näkökulmasta. Tarkastelen siis kieltä sosiaalisena toimintana ja vuorovaikutuksen välineenä. Teoreettinen viitekehyseni pohjautuukin tekstilajitutkimuksen lisäksi systeemis-funktionaaliseen kieliteoriaan (ks. Halliday 1978: 10–15). Seuraavaksi esittelen tutkimukseni kannalta olennaisen tekstilajin käsitteen sekä systeemis-funktionaalisen kieliteorian periaatteita.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Tekstilaji

Tutkielmassani aineiston tekstien oletetaan kuuluvan samaan tekstilajiin, sillä niiden konteksti, funktio ja kielelliset piirteet vaikuttavat yhtenäisiltä. Tekstien luokittelu on myös arkipäiväinen ilmiö, jota tapahtuu kaikkialla (Shore & Mäntynen 2006: 10). Useasti tekstin luokka myös tunnustetaan helposti opittujen luokittelutapojen perusteella. Samaan luokkaan kuuluvat tekstit muodostavat tekstilajin, josta käytetään myös nimitystä genre. Tekstilajien luokittelua kuitenkin tehdään monenlaisin perustein niin tekstien kielen, rakenteen, käyttöyhteyden kuin päämääränkin perusteella. Tekstilajitutkimuksen kentällä onkin useita erilaisia näkemyksiä siitä, mikä määrittää tekstilajin (ks. esim. Nieminen 2010: 91–92). Esittelen seuraavaksi tätä tekstilajitutkimuksen kenttää sekä tekstilajin erilaisia määritelmiä.

Perinteiset tekstilajit ovat selkeitä, ja niiden tunnistaminen on helppoa. Esimerkiksi resepti on hyvin tuttu tekstilaji, jonka lähes kuka tahansa osaa tunnistaa ja nimetä hyvinkin nopeasti. Tähän syynä on tekstien ja tekstilajien intertekstuaalisuus: lukijalla on kokemuksia samantyyppisistä teksteistä ja niiden konventioista, minkä seurauksena hän osaa tulkita ja tunnistaa tekstilajin (Solin 2006: 72). Monet tutut tekstilajit ovatkin suhteellisen vakaita, eivätkä ne muutu helposti. Tämä lisää entisestään niiden tunnistettavuutta.

Tekstilajin edustajat eivät kuitenkaan ikinä ole keskenään täysin samanlaisia. Tekstilaji on eräänlainen abstraktio samaan luokkaan kuuluvista teksteistä, jotka puolestaan ovat tekstilajin toteumia (Saukkonen 2012: 241). Tekstilaji on siis ikään kuin yläkäsite, jonka alle mahtuu paljon erilaisia konkreettisia tekstejä: tekstilajin jokaisella tekstillä on tiettyjä piirteitä, joiden kautta se voidaan liittää osaksi kyseistä tekstilajia, mutta tekstiluokan sisällä on mahdollista olla myös hajontaa.

Saman tekstilajin tekstien suhdetta tekstilajiin ja toisiinsa on selitetty eri tavoin. Esimerkiksi Swales (1990: 52) on havainnollistanut tekstilajin sisäistä hajontaa prototyypin käsitteen avulla. Hänen mukaansa tekstilajilla on oma prototyyppinsä, joka on ikään kuin tyypillisin tekstilajin ilmentymä. Sen alapuolella puolestaan on tekstejä, jotka voivat olla enemmän tai vähemmän prototyyppisiä tekstilajin jäseniä. Wittgenstein (1999: 65) sen sijaan on käyttänyt perheyhtäläisyyden käsitettä. Perheyhtäläisyydessä on kyse siitä, että tekstilaji koostuu tietyistä piirrejoukosta, josta tekstilajiin kuuluvat tekstit valikoivat piirteitä. Tästä seurauksena on, että teksteillä on aina jotain tekstilajiin kuuluvia ominaisuuksia, muttei välttämättä keskenään mitään yhteistä.

Vaikka monet tekstilajit tuntuvat vakailta, ne eivät kuitenkaan koskaan ole täysin kiinteitä tai pysyviä, vaan ne muuttuvat, yhdistyvät ja lisääntyvät jatkuvasti (Shore & Mäntynen 2006: 11). Siksi myös tekstilajin määrittäminen on haastavaa. Tekstilajia on pyritty määrittämään jo antiikin ajasta lähtien. Tekstilajitutkimuksen juuret sijoittuvatkin Aristoteleen ajatuksiin kaunokirjallisuuden alalajeista – epiikasta, tragediasta ja komediasta. Kielitieteessä kiinnostus tekstien luokittelua kohtaan alkoi kuitenkin vasta 1950-luvun tienoilla. Tuolloin Firth (1957) ja Malinowski (1946) pohtivat tekstien luokkia ja kontekstin vaikutusta teksteihin. Varsinainen tekstilajitutkimus sen sijaan alkoi kielitieteen piirissä 1980-luvulla M.A.K. Hallidayn myötä. (Shore & Mäntynen 2006: 13, 16.) Tämän jälkeen tekstilajitutkimus on jakautunut eri koulukuntiin, joilla on erilaisia näkemyksiä tekstilajin määritelmästä ja kriteereistä.

Tekstilajin kriteerinä voidaan pitää esimerkiksi tekstien kontekstia ja kommunikatiivista tehtävää tai vastaavasti niiden rakennetta ja kielellisiä piirteitä. Tavallisesti määritelmät jaetaan sillä perusteella, mitä niissä korostetaan. Yleensä oleellisina kriteereinä pidetään joko tekstilajin ulkoisia tai sisäisiä tekijöitä. Ulkoisia kriteereitä korostavissa määritelmässä oleellisia ovat konteksti ja kommunikatiivinen päämäärä, kun taas sisäisten kriteerien näkökulmasta tekstilaji määrittyy ensisijaisesti kielellisten piirteiden, kuten sanaston, kieliopin ja rakenteen kautta. (Mäntynen 2006: 42.) Teoriat eroavatkin toisistaan siinä, mikä niiden mukaan riittää yhdistämään tekstit samaan tekstilajiin kuuluvaksi.

ESP-suuntaus (English for Specific Purposes) painottaa nimenomaan tekstilajin viestinnällistä päämäärää. Suuntaus onkin kehitetty kielenopetuksen käytännöllisiin tarpeisiin. Sen taustalla on ajatus kielenkäytön tilanteisuudesta ja kontekstuaalisuudesta, joiden omaksuminen on mahdollista nimenomaan tekstilajien avulla. (Hyland 2004: 44.) Oleellisia ovatkin nimenomaan tekstilajin pyrkimykset sekä sen konteksti. Esimerkiksi Swales (1990: 46) pitää tärkeänä diskurssiyhteisön jakamia kommunikatiivisia merkityksiä. Tällä hän tarkoittaa sitä, että tekstilajista voidaan puhua, kun sitä edustavat tekstit pyrkivät samoihin tavoitteisiin. Päämäärää korostavat teoriat siis huomioivat nimenomaan sen, mitä kielellä tehdään. Toisaalta esimerkiksi Fairclough (2003: 71) on kritisoinut pelkän päämäärän käyttämistä tekstilajin kriteerinä, koska kaikilla teksteillä ei yksinkertaisesti ole yhtä tiettyä päämäärää.

Toisissa teorioissa sen sijaan korostuu tekstilajille tyypillinen kokonaisrakenne. Tällöin tarkastellaan sitä, millaisista osista tekstilajin tekstit rakentuvat. Esimerkiksi systeemis-funktionaalista tekstintutkimusta edustava Hasan (1985: 52) pitää nimenomaan rakennetta tekstilajin määrittäjänä. Hänen mukaansa tekstilajin rakenne koostuu erillisistä elementeistä, jotka voivat olla joko valinnaisia tai pakollisia. Toisaalta Mäntynen (2006: 42) painottaa, että tekstilajilla

voi olla useitakin erilaisia rakenteita, jolloin tekstilaji asettaa vain rajat rakenteen vaihtelulle. Rakennekaan ei siis voi olla täysin luotettava ja muuttumaton tekstilajin kriteeri.

Eri teorioiden määritelmät tekstilajille ovat kuitenkin hyvin limittäisiä. Esimerkiksi kommunikatiivista päämäärää painottavalla Swalesilla (1990) myös rakenne on oleellinen tekstilajin kriteeri (Mäntynen 2006: 44). Samaten tekstin rakenteellisia jaksoja voidaan analysoida niiden funktioiden näkökulmasta esimerkiksi suhteuttaen osien funktioita tekstin kokonaispäämäärään (Heikkinen & Voutilainen 2012: 26).

Tutkielmassani mielenkiinnon kohteena olivat tekstilajin funktiot sekä kielelliset piirteet. Kun tekstilajia tarkastellaan funktionaalista ja sosiaalisesta näkökulmasta, se näyttäytyy resurssina, jota diskurssiyhteisöt käyttävät päästäkseen tiettyihin päämääriin (Solin 2006: 74). Systemis-funktionaalissa teoriassakin näkökulma kieleen on funktionaalinen, mutta tekstilajin määrittelyssä oleellisia ovat rakenne ja kielenpiirteet (Heikkinen & Voutilainen 2012: 32). SF-teorian kautta mahdollistuu nimenomaan saatetekstien funktion ja kielellisten valintojen analysoiminen, sillä teorian lähtöajatus on, että tietynlainen funktio ohjaa kirjoittajaa tietynlaisiin kielivalintoihin (Halliday 1978: 16, 22). Omassa tutkielmassani nojaudunkin systemis-funktionaalisen teorian tapaan määrittää tekstilaji. Seuraavaksi esittelen tarkemmin systemis-funktionaalisen kieliteorian lähtökohtia sekä käsitteitä, joita hyödynnän tutkielmassani.

2.2 Systemis-funktionaalinen kieliteoria

2.2.1 Lähtökohdat

Tutkielmassani määrittelen tekstilajin käsitteen systemis-funktionaalisen teorian eli SF-teorian mukaan. SF-teoria perustuu M. A. K. Hallidayn ajatuksiin, joiden pohjalla vaikuttavat Malinowskin ja Firthin teoriat. Teoria on hyvin holistinen ja systemaattinen huomioidessaan kaikki tekijät, jotka ovat mukana merkityksen syntymisessä. (Luukka 2002: 90–93.)

SF-teoria sopii tutkielmaani, sillä sen lähtökohtana on näkemys kielestä funktionaalisena ja sosiaalisena toimintana (ks. Halliday 1978: 10–16). Funktionaalisen näkemyksen mukaan ihmiset tekevät kielen avulla erilaisia asioita: heillä on erilaisia aikoja ja tavoitteita, joihin he pyrkivät kielen kautta (Halliday 1985: 15). Kieli toimiikin välineenä monenlaisen toiminnan toteuttamisessa, ja jokaisen kielellisen valinnan takana oletetaan olevan jokin funktio. Teoria tukee tutkimustani, sillä tarkoitukseni on tarkastella nimenomaan aineistoni tekstien funktioita sekä niiden suhdetta tekstien kieleen.

Systemis-funktionaalissa kieliteoriassa korostuu myös kielen tilanteisesti syntyvä merkitys. Tärkeä käsite onkin tilannekontekstin käsite, joka on peräisin Malinowskin (1946)

ajatuksista, joita on sittemmin jalostanut muun muassa Firth (1957). Tilannekonteksti liittyy käsitykseen siitä, että kieli toimii aina jossain ympäristössä: siihen liittyy aina tulevia ja menneitä tapahtumia. (Halliday 1978: 28.) Hallidayn (1985: 5) mukaan kieltä ei siis ole olemassa irrallaan ympäristöstä.

Kontekstin kautta voidaan tehdä oletuksia kielen merkityksistä (Halliday 1985: 9–10): kontekstin osatekijät vaikuttavat tekstiin ja siihen, mitä tekstin lukijat odottavat tekstiltä. Tilannekontekstin tulkittamisessa olennaisia käsitteitä ovat toiminnan ala, osallistujaroolit ja kielen ilmenemismuoto (Halliday 1978: 33). Toiminnan ala edustaa sitä sosiaalista toimintaa, jota kielellä toteutetaan ja johon osallistujat sitoutuvat. Osallistujaroleilla puolestaan viitataan kielenkäyttöön osallistuviin yksilöihin sekä heidän luonteenpiirteisiinsä, statuksiinsa ja rooleihinsa. Kielen ilmenemismuodolla sen sijaan tarkoitetaan kielen roolia tilanteessa: mitä kautta kieli tuotetaan ja mikä sen merkitys on kokonaistilanteen kannalta. (Halliday 1978: 33; Halliday 1985: 12.) Seuraavaksi esittelen muita tutkielmani kannalta olennaisia SF-teorian käsitteitä.

2.2.2 Teksti

Aineistoni koostuu teksteistä, joten myös tekstin käsitteen määrittely on olennaista. SF-teorian funktionaalisen kielinäkemyksen vuoksi teksteiksi luetaan kaikki kieli, jolla on jokin rooli tilannekontekstissa. Teorian mukaan tekstien kautta siis toteutetaan aina jotain toimintaa. (Halliday 1985: 10.) Omassa tutkielmassani pyrin selvittämään saatetekstien toimintaa niiden funktioiden kautta.

SF-teorian kriteereiden mukaan teksti voi olla niin puhuttua kuin kirjoitettuakin (Halliday 1985: 10). Omassa tutkielmassani aineisto koostuu kuitenkin ainoastaan kirjoitetuista teksteistä. Oleellista sen sijaan on tekstin yhtenäisyys: kielen on muodostettava yhtenäinen kokonaisuus, jotta sitä voidaan kutsua tekstiksi (Halliday & Hasan 1976: 1).

Sosiaalisuuden ja funktionaalisuuden lisäksi systeemis-funktionaalisen kieliteorian näkökulma kieleen on semanttinen, ja merkitykset nähdään oleellisena osana kieltä (Luukka 2002: 90). SF-teoriassa tekstiä ei nähdäkään lauseen tapaisena kieliopillisena yksikkönä, vaan se on nimenomaan kielenkäytön yksikkö (Halliday & Hasan 1976: 1–2). Tekstin merkitys puolestaan ilmenee erilaisten kielellisten valintojen kautta (Halliday 1978: 109). Kielisysteemin sisällä tehdyt valinnat siis vievät toimintaa tiettyyn suuntaan ja vaikuttavat syntyviin merkityksiin. Se, että teksteillä ajatellaan olevan aina jokin päämäärä, jota toteutetaan kielen kautta, toimii tutkielmani lähtökohtana.

2.2.3 Rekisteri

Systeemis-funktionaalissa kieliteoriassa tekstilajia tarkastellaan myös rekisterin tasolla (Ventola 2006: 96), joten myös se on oleellinen käsite tutkimuskysymysteni kannalta. Rekisteri sisältää tekstilajiin liittyvät sanastolliset ja kielelliset valikoimat, joista kirjoittaja valitsee ainekset omaan tekstiinsä (Shore 2012: 160). Tiivistetysti rekisterillä tarkoitetaan siis kielessä tilanteisesti tapahtuvaa vaihtelua (Halliday 1985: 38), joka perustuu siihen, millaisia valintoja kielisysteemin sisällä tehdään.

Valintoihin puolestaan vaikuttaa se, mitä tapahtuu, ketä osallistuu ja mikä rooli kielellä on tilanteessa (ks. Halliday 1978: 31). Konteksti onkin vahvasti yhteydessä rekisteriin, sillä käytännössä kontekstin ominaisuudet vaikuttavat siihen, millainen rekisteri valitaan. SF-teoriassa rekisterin määrittelyssä käytetäänkin apuna tilannekontekstin yhteydessä esiin tulleita toiminnan alan, osallistujaroolien ja kielen ilmenemismuodon käsitteitä (ks. luku 2.2.1). Näiden muuttujien ominaisuudet vaikuttavat siihen, millaisia kielimuotoja valitaan käytettäväksi. Siksi niiden analysoimisen kautta voidaan selvittää, miksi kieli on sellaista, kuin se on.

Rekisteri kuitenkin tulee esiin nimenomaan tekstin kielellisten valintojen kautta. Täten kielellisten piirteiden tarkastelu tutkielmassani liittyy nimenomaan tekstien rekistereihin. SF-teoriassa kielellisten valintojen nähdään syntyvän kielen funktioiden pohjalta. Hallidayn mukaan kielellä on kolme perustehtävää: maailman hahmottamisen, maailmaan osallistumisen sekä tekstien rakentamisen mahdollistaminen. Kielisysteemi jakautuukin näiden perustehtävien mukaisesti kolmeen merkityksen ulottuvuuteen: ideationaalisen, interpersonaalisen ja tekstuaaliseen metafunktioon. Kaikki kolme metafunktiota ilmenevät kaikessa kielenkäytössä. (Halliday 1978: 112; Luukka 2002: 102.)

Ideationaalinen metafunktio on yhteydessä toiminnan alaan ja liittyy kielen sisältöihin (Halliday 1978: 112, 123). Se mahdollistaa maailman jäsentämisen, luokittelun, nimeämisen ja kuvaamisen (Luukka 2002: 102). Interpersonaalinen metafunktio puolestaan määräytyy osallistujien perusteella (Halliday 1978: 123). Sen kautta voidaan ilmaista lukijan ja kirjoittajan välistä vuorovaikutusta, asenteita ja arvoja sekä vaikuttaa muiden käyttäytymiseen (Halliday 1978: 112; Halliday 1985: 20). Tekstuaalinen metafunktio sen sijaan käsittelee kielen suhdetta ympäristöön ja on täten yhteydessä tekstin ilmenemismuotoon. Kaksi muuta metafunktiota ilmenevät siis aina tekstuaalisen metafunktion avulla. (Halliday 1978: 113, 123.)

Käytän metafunktioita analyysivälineinäni, joten tarkastelen niitä tarkemmin analyysimenetelmien yhteydessä, luvussa 3.2. Ennen analyysimenetelmiin siirtymistä esittelen kuitenkin aineistoni ja kuvaan aineistonkeruumenetelmiä.

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Aineisto ja aineistonkeruu

Tässä luvussa kuvaan aineistoani sekä käytettyjä aineistonkeruumenetelmiä. Aineistonkeruuta suunniteltaessa on tarpeellista pohtia, millaisella aineistolla pystytään vastaamaan tutkimuskysymyksiin (Heikkinen, Lounela & Voutilainen 2012: 325). Tutkimuksessani aineistoa lähestytään seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

1. Millaisen tekstilajin Facebookin uutisten saatetekstit muodostavat?
  - a. Millaisia funktioita tekstilajilla ja sen eri alatyypeillä on?
  - b. Millä kielellisillä keinoilla saateteksti ja sen alatyypit pyrkivät päämääränsä?

Tutkielman tavoitteena on siis kuvata, millaisen tekstilajin Facebookissa jaettujen uutisten saatetekstit muodostavat. Tutkimukseni on täten laadullista tutkimusta, jossa ilmiötä halutaan tutkia, ymmärtää ja kuvata syvällisesti (Eskola & Suoranta 2000: 61).

Tavallisesti laadullisen tutkimuksen aineisto koostuu vain muutamasta tekstistä. Saatekstit ovat kuitenkin huomattavan lyhyitä, joten oli selvää, että aineistoa oli kerättävä useita kymmeniä saatetekstejä. Näin mahdollistettiin nimenomaan tekstilajin piirteiden tarkastelemisen yksittäisten tekstien piirteiden havainnoimisen sijaan.

Halusin kerätä aineistoa useammalta verkkouutisoijalta, jotta aineisto olisi mahdollisimman kattava. Aineisto kerättiin viidestä suurimmasta verkkouutisoinnin lähteestä, jotka täyttivät kriteerin niin verkkouutisoinnin kuin sosiaalisen median uutisoinninkin näkökulmasta. Kummassakin vertailussa Helsingin Sanomat, Yle Uutiset, Ilta-Sanomat, Iltalehti sekä MTV Uutiset olivat kärkiviisikossa (ks. Uutismedia verkossa 2016: 7; SoMe Index 2017). Koska kyseisiä uutislähteitä siis seurataan verkossa ja sosiaalisessa mediassa eniten, oletin niiden saatetekstienkin saavan eniten näkyvyyttä ja täten myös vaikutusvaltaa. Tästä syystä uskon, että näiden viiden uutislähteen valitseminen oli perusteltua.

Aineistoni koostui siis mainittujen viiden verkkouutisoijan Facebookissa julkaisemista uutisista. Jokaiselta uutisoijalta kerättiin 15 saatetekstiä, joten aineisto sisälsi yhteensä 75 saatetekstiä. Aineistonkeruu tapahtui keskiviikkona 7.12. aikavälillä 7.05–18.45 siten, että aineistoa alettiin kerätä kello 7.00 ja kultakin uutisoijalta tallennettiin tältä aikaväliltä 15 ensimmäistä Facebookissa jaettua uutista sekä niiden saatetekstit. Aineisto kerättiin siis poikkileikkauksena tietyn ajanjakson sisällä. Päätelmiä tehdessä onkin huomioitava, että kaikki aineiston tekstit on

julkaistu saman vuorokauden sisällä. Onkin mahdollista, että monet teksteistä ovat saman kirjoittajan kirjoittamia. Tästä syystä tulosten yleistäminen ei ole mahdollista. Toisaalta uutisten sisällöt vaikuttavat oletettavasti vähemmän lopputulokseen, kun tekstit kerättiin systemaattisesti samalla aikavälillä eikä valikoitu esimerkiksi tietyn aihepiirin uutisia. Lisäksi oli tärkeää, että jokaiselta uutisoijalta kerättiin yhtä monta saatetekstiä. Tällöin yksittäisen lähteen tai toimittajan mieltymykset tai tavat eivät päässeet vääristämään tuloksia, vaan ne vastaavat mahdollisimman paljon saatetekstien todellista olemusta.

Aineistonkeruumenetelmien kautta pyrittiin mahdollisimman luotettaviin ja päteviin tuloksiin. Tutkimuksen arviointi onkin tärkeää kaikissa tutkimuksissa (ks. Eskola & Suoranta 2000: 208). Aiemmin mainitsemani kattavuus on yksi luotettavuuden kriteeri, sillä kattava aineisto tarjoaa mahdollisimman totuudenmukaisia tuloksia. Tilastollinen yleistettävyyys ei ole laadullisissa tutkimuksissa yleensä mahdollista eikä myöskään tässä tutkimuksessa. Tutkimuksen olisi kuitenkin oltava uskottava, siirrettävä sekä vastaavilta tutkimuksilta tukea saava (mts. 211–212). Luotettavuutta voidaankin parantaa pätevällä tutkimuksen kuvauksella, väitteiden perustelulla sekä ristiriitaisuuksia välttämällä. Pätevyys sen sijaan liittyy sopusointuisuuteen teoreettisten ja käsitteellisten määrittelyjen sekä tulkintojen ja aineiston välillä. (Mts. 213.)

Aineistonkeruun eettisyyttä oli tarkasteltava myös sopimusoikeudellisesta ja tekijänoikeudellisesta näkökulmasta. Facebookin käyttöehdoissa sanotaan, että mikäli käyttäjä julkaisee tietoa tai sisältöjä julkiseksi asetettuna, kaikilla tahoilla on oikeus nähdä ja käyttää kyseisiä tietoja (Facebookin oikeus- ja vastuulauseke 2017). Facebookin käyttöehdot kuitenkin rajoittavat käytön vain ei-kaupalliseen käyttöön eli hyväksyvät sisältöjen hyödyntämisen ei-kaupalliseen tutkimustarkoitukseen (Salokannel 2017).

Facebookin käyttöehdot hyväksymällä verkkouutisoijat ovat siis antaneet luvan julkaisujensa käyttöön tutkimustarkoituksessa. Facebookin lisäksi tarkastelin kuitenkin myös verkkouutisoijien omia käyttöehtoja. Helsingin Sanomien ja Iltasanomien käyttöehdoissa kerrotaan, että käyttäjillä on oikeus verkkopalvelujen ja sen osien käyttöön yksityisessä tutkimustoiminnassa. Yle Uutiset, Iltalehti ja MTV Uutiset sen sijaan hyväksyvät yksityisen ja henkilökohtaisen käytön. Koska ne kuitenkin ovat julkaisseet tekstinsä Facebookissa julkisesti, oletin, että ne Facebookin käyttöehtojen nojalla sallivat tekstien ei-kaupallisen tutkimuskäytön. Tästä syystä huolehdin, että kaikki tutkimukseni uutiset oli julkaistu Facebookissa nimenomaan julkisina. Tämän varmistin keräämällä aineiston siten, etten ollut kirjautuneena Facebookiin, jolloin ainoastaan julkisena jaetut uutiset olivat saatavilla.

Aineisto tallennettiin taulukkoon, johon kirjattiin saatetekstin lisäksi siihen liittyvä otsikko ja uutisen linkki. Saatetekstit myös numeroitiin analyysin helpottamiseksi. Lisäksi Facebook-uutisista otettiin näyttökuvat (ks. liite 1), jotta erilaisten visuaalisten piirteiden havainnointi oli mahdollista. Kaikki nämä keinot lisäsivät analyysin luotettavuutta ja läpinäkyvyyttä. Seuraavaksi selostankin, millaisilla menetelmillä aineistoa analysoitiin.

3.2 Analyysimenetelmät

Koska tarkoituksena oli kuvata ja ymmärtää saatetekstejä ilmiönä, tutkimus toteutettiin laadullisista lähtökohdista tekstintutkimuksen menetelmin. Apuna käytettiin kuitenkin myös määrällistä metodologiaa. Sen kautta voitiin tukea laadullista kuvausta tyypillisyyksien ja ilmiöiden lukumäärien kautta. (Ks. Metsämuuronen 2006: 88; Eskola & Suoranta 2000: 61.)

Analyysissäni tarkastelin funktioiden kannalta olennaisia morfologisia ja syntaktisia piirteitä sekä sanastoa nojautuen suomen kielioppiin. Tukena käytettiin Ison suomen kieliopin (VISK 2004) määritelmiä. Lisäksi analyysissä hyödynnettiin systeemis-funktionaalisen teorian tarjoamia välineitä. Tärkeitä välineitä analyysissä olivat teorialuvussa esiin tulleet SF-teorian käsitteet tekstilaji, rekisteri, metafunktiot ja tilannekonteksti (ks. luku 2.2). Saatetekstien lyhyden vuoksi tutkielmassani ei ollut mahdollista soveltaa rakenteen analyysissä usein käytettyjä analyysimalleja (esim. Hasan 1985; Swales 1990). Sivuan kuitenkin tekstilajin rakennetta käsitellessäni analyysin avulla löydettyjä funktionaalisia jaksoja.

Päädyin käyttämään analyysissäni systeemis-funktionaalisen teorian välineitä, sillä teoria pitää nimenomaan sanastoa ja kielioppia oleellisena tekstilajin määrittelyssä (Halliday 1978: 22). Oleellisia analyysivälineitä olivatkin Hallidayn (1978) metafunktiot: ideationaalinen, interpersonaalinen ja tekstuaalinen metafunktio. Nämä kolme metafunktiota jäsentävät kielen systeemiä rinnakkain kaikissa teksteissä (Luukka 2002: 102). Käsitteiden kautta voitiinkin tuoda esiin saatetekstien kielellisiä valintoja ja niiden yhteyttä tekstien funktioihin.

Ideationaalisen metafunktion kautta on mahdollista tarkastella saatetekstejä semantiikan näkökulmasta: sen kautta voidaan tarkastella semanttisia osallistujia, lauseen prosessityyppejä sekä asioiden ja tapahtumien suhteita. Kielelliseen tarkasteluun voidaan siis nostaa esimerkiksi semanttiset lauseenjäsenet ja lausetyypit, konjunktiot sekä leksikaaliset valinnat. Interpersonaalinen metafunktio sen sijaan edustuu kielessä muun muassa persoonamuotojen, modaalisten lausetyyppien, modaalisuuden, kommenttiadverbiaalien sekä muiden asennetta osoittavien ilmausten kautta. Asenteita ja arvioita voidaan esittää kieliopillisten ilmausten lisäksi sanaston kautta. Tekstuaalista metafunktiota tarkasteltaessa keskitytään sen sijaan siihen, miten teksti

järjestäytyy ja miten sen kautta siirretään merkityksiä. Huomio kiinnittyy siis temaattiseen rakenteeseen, informaation kuljetukseen, rytmiin, sidoksisuuteen sekä multimodaalisiin piirteisiin. (Halliday 1985: 23; Shore 2012: 183.)

Analyysin kohteeksi voidaan valita yksi metafunktiosta tai vastaavasti analysoida niitä kaikkia (Shore 2012: 159). Omassa analyysissäni keskityin kaikkiin kolmeen metafunktoon, sillä niillä kaikilla näytti olevan roolinsa tekstilajille tyypillisiä piirteitä tarkasteltaessa. Valitsin kuitenkin tarkastelun kohteeksi ainoastaan ne kielelliset piirteet, jotka osoittautuivat analyysin perusteella oleellisiksi tekstilajin ja sen funktioiden kannalta. Saatetekstejä siis lähestyttiin funktio- ja aineistolähtöisesti. Oheisessa taulukossa (1) esitellään ne kielen piirteet, jotka nousivat merkittäviksi tekstilajin analyysissä. Kyseiset piirteet olivat siis oleellisia tekstilajin funktion näkökulmasta.

Taulukko 1. Analysoitavat kielen piirteet metafunktiottain.

Ideationaalinen metafunktio	Interpersonaalinen metafunktio	Tekstuaalinen metafunktio
- Sitaatit	- Modukset	- Suhde otsikkoon ja uutiseen
- Referointi	- Persoonamuodot	- Tekstien pituus
- Esimerkit	- Sanavalinnat	- Yhdyslauseet
- Leksikaaliset valinnat	- Hymiöt	- Demonstratiivipronominit
- Tempus	- Modaaliset lausetyypit	- Hymiöt
	- Vajaat lauseet	- Vajaat lauseet
		- Sidoksisuus
		- Ulkoasu

Analyysia tehdessä kävi nopeasti ilmi, että saatetekstit jakautuivat erilaisiin alatyyppeihin niiden erilaisten funktioiden ja kielellisten piirteiden perusteella. Tästä syystä päätin analysoida aineistoa alatyypeittäin. Tällainen tyypittely mahdollistaa laajan, mutta taloudellisen aineiston kuvaamisen (Eskola & Suoranta 2000: 181).

Analyysiluvussa keskityinkin yksitellen kuhunkin alatyyppeihin ja siihen, miten niiden alafunktio ilmenee ja millainen kieli niille on tyypillistä. Vaikka metafunctioilla oli eri alatyypeissä erilainen rooli, käsittelen jokaisen alatyypin kohdalla systemaattisesti niin ideationaalisen, interpersonaalisen kuin tekstuaalisenkin metafunktion ilmiöitä. Tämän jälkeen analysoin niitä saatetekstejä, jotka sisältävät useamman alatyypin piirteitä. Analyysiluvun lopussa pohdin metafunktioiden kokonaismerkitystä tekstilajin ja sen alatyyppeiden funktioiden kannalta. Samalla pyrin kokoamaan koko tekstilajille ominaisia funktioita ja kielellisiä piirteitä.

4 ANALYYSI

4.1 Saatetekstien alatyypit

4.1.1 Alatyypit ja funktionaaliset jaksot

Analyysiluvun ensimmäisessä alaluvussa tarkastelen Facebookin uutisten saatetekstien alatyyppejä. Saateteksteillä oli yhteinen tavoite: saada lukija kiinnostumaan uutisesta ja avaamaan sen tai osallistumaan uutiseen muiden toimintojen kautta. Tämän lisäksi jokaisella alatyypillä oli myös oma alafunktionsa, jonka voitiin katsoa tukevan saatetekstien pääfunktiota. Alatyypit määräytyivät siis ensisijaisesti niiden erilaisten funktioiden kautta. Lisäksi alatyyppeihin liittyi niiden funktiota ilmentäviä omaleimaisia kielellisiä piirteitä. Oheisessa taulukossa (2) esitellään, kuinka saatetekstit jakautuivat alatyyppeihin.

Taulukko 2. Saatetekstien alatyypien määrä verkkouutisoijittain.

	Tiivistävä	Kertova	Kuvaileva	Kommentoiva	Osallistava
Helsingin Sanomat	12	3	2	0	2
Yle Uutiset	14	1	0	0	1
Ilta-Sanomat	2	8	0	5	2
Iltalehti	3	3	2	6	4
MTV Uutiset	6	2	2	5	3
Yhteensä	37	17	6	16	12

Kuten taulukosta (2) näkyy, alatyypit jakautuivat eri tavalla myös verkkouutisoijien välillä. Helsingin Sanomilla ja Yle Uutisilla tiivistävien ja kertovien alatyypien määrä oli huomattava. Muilla kolmella uutisoijalla sen sijaan myös kuvailevat, kommentoivat ja osallistavat saatetekstit olivat tyypillisiä.

Yksi saateteksti saattoi myös sisältää useamman eri alatyypin piirteitä, jolloin voitiin puhua alatyypien yhdistymisestä. Yhdistyneet alatyypit ilmensivät saatetekstien rakennetta muodostaessaan ikään kuin funktionaalisia jaksoja. Sivuanakin funktionaalisten jaksojen kautta myös tekstilajin rakennetta. Rakenteen tarkempi tarkastelu osoittautui kuitenkin vaikeaksi saatetekstien lyhyden vuoksi. Saatetekstien pituutta havainnollistaa taulukko (3).

Taulukko 3. Saatetekstien keskimääräinen pituus virke- ja sanamäärän perusteella.

	Tiivistävä	Kertova	Kuvaileva	Kommentoiva	Osallistava
Virkemäärä	2	1,18	2	1,25	1,58
Sanamäärä	17,19	14,59	12	5,38	10,17

Useissa saateteksteissä funktionaalisia jaksoja oli vain yksi, jolloin käytän käsitettä alatyypiksi. Seuraavaksi analysoin jokaista alatyyppejä yksitellen aloittaen tiivistävistä saateteksteistä.

4.1.2 Tiivistävät saatetekstit

Suuri osa saateteksteistä kuului tiivistävien saatetekstien ryhmään: 37 saatetekstiä pyrki jollain tavalla tiivistämään uutisen sisältämän informaation. Tätä saatetekstityyppiä voidaankin pitää kaikkein informatiivisimpana. Sen pääfunktiona oli nimenomaan lukijan tiedottaminen sen sijaan, että pyrittäisiin saamaan lukija avaamaan uutinen tai osallistumaan sitä koskevaan keskusteluun. Nämäkin tavoitteet saattoivat kuitenkin olla implisiittisiä funktioita.

Tiivistävien saatetekstien funktion kannalta ideationaalisella metafunktiolla oli suuri merkitys. Ideationaalinen metafunktio heijastuu nimittäin tekstin tilannekontekstin alasta. Koska tiivistävissä saateteksteissä tapahtuva toiminta oli tiivistämistä, ideationaalisen metafunktion kautta voitiin tarkastella, miten tätä toimintaa teksteissä toteutettiin.

Tyypillisiä tiivistämisen keinoja olivat sitaatit tai referaatit. Esimerkit (1) ja (2) osoittavat tyypilliset referoinnin tavat:

- 1) Japanilaistutkijoiden mukaan töistä puhuminen tekee työstä tehotonta.
- 2) Tästä on kiittäminen mm. poliisin toimintaa, arvioi Ylen toimittaja Eero Mäntymaa.

Referoinnilla tarkoitetaan aiemmin esitetyn puheen tai kirjoituksen sijoittamista omaan tekstiin siten, että se erotellaan omasta tekstistä (VISK 2004 § 1457). Esimerkissä (1) tämä tehdään ilmaisemalla tiedon lähde *jonkun mukaan* -johtolausekkeen avulla. Toisessa esimerkissä (2) sen sijaan käytetään johtolauseetta kertomaan lukijalle, mistä väite on peräisin. Tiivistämisen lisäksi uutinen pyritäänkin pätevoittämään referoinnin kautta tuomalla esiin lähde, joka osaa kertoa aiheesta totuudenmukaista ja uskottavaa informaatiota. Referoinnin kautta mahdollistuiakin asioiden objektiivinen esittäminen, mikä myös liittyi tiivistävien saatetekstien funktioon.

Sitaateilla puolestaan pyrittiin tiivistämisen lisäksi herättämään lukijan kiinnostus. Tällaisista sivufunktioista oli mahdollista havaita, että alatyypeillä oli myös piilotettuja tavoitteita. Sitaaatilla esiin nostettiin mielipiteitä, jotka liittyivät nimenomaan ne sanoneen henkilön ajatuksiin ja arvoihin. Erityisen yleisiä sitaatit näyttivät olevan Yhdysvaltojen tulevaa presidenttiä, Donald Trumpia koskevissa uutisissa, kuten esimerkeissä (3) ja (4):

- 3) ”Nyt, kun olen tutustunut presidentti Obamaan, pidän hänestä todella”, Trump sanoi NBC:lle.
- 4) ”Boeing rakentaa uutta 747 Air Force One -konetta tuleville presidenteille, mutta kustannukset ovat karanneet käsistä yli neljään miljardiin dollariin. Perukaa tilaus!” Trump tviittasi.

Toisaalta myös interpersonaalisella metafunktiolla oli roolinsa tiivistävien saatetekstien päämäärien kannalta. Saatetekstit olivat hyvin usein indikatiivissa eli tunnuksottomassa muodossa (ks. VISK 2004 § 115), kuten esimerkeissä (5) ja (6):

- 5) Palvelualalle **tulee** jatkuvasti uusia ammatteja.
- 6) Caddie **lyyhisty** kentälle kesken kierroksen.

Indikatiivit ilmensivät tiivistävien saatetekstien interpersonaalista metafunktiota luodessaan etäisyyttä kirjoittajan ja lukijan välille. Asian neutraalilla ilmaisemisella myös vältettiin ottamasta kontaktia lukijaan.

Tekstuaalinen metafunktio sen sijaan liittyi tiivistävien saatetekstien kohdalla siihen, kuinka ne olivat suhteessa ympäröivään tekstimaailmaan: tiivistävät saateteksti oli mahdollista jakaa kahteen alaryhmään sen perusteella, olivatko ne ymmärrettäviä yksinään vai ainoastaan otsikon rinnalla. Kaksikymmentäkahdeksan saatetekstiä tiivistävistä saateteksteistä oli täysin ymmärrettäviä sellaisenaan. Ne olivat siis puhtaasti tiivistelmiä uutisen sisällöstä. Loput yhdeksän tiivistävää saatetekstiä sen sijaan vaativat lukijaa lukemaan myös otsikon, jotta saatetekstin sisältö oli ymmärrettävä. Ne olivatkin ikään kuin otsikkoa täydentäviä saatetekstejä.

Koska tekstuaalinen metafunktio liittyy tekstin ilmenemismuotoon, myös tekstin rakenteen tarkastelu oli sen kautta mahdollista. Aiemmassa taulukossa (3) esiteltiin eri alatyypin keskimääräiset pituudet virke- ja sanamäärän perusteella. Taulukko osoittaa, että aineistossa tiivistävät saatetekstit olivat pidempiä kuin saatetekstit keskimäärin. Merkittävä tiivistävien saatetekstien ominaisuus olikin myös niiden pituus.

Tiivistävien saatetekstien pituus johtui osittain siitä, että niissä esiintyi enemmän yhdyslauseita kuin saateteksteissä keskimäärin. Erityisesti aiemmin mainitut referointi ja sitaattien esittäminen vaikuttivat lauserakenteisiin, sillä tiivistävissä saateteksteissä esiintyi huomattavan paljon johtolauseita. Referaattien kohdalla yleisimpiä olivat tapaukset, joissa johtolause sijaitsi referoidun lauseen edellä, kuten esimerkissä (7). Sitaattien kohdalla sen sijaan jälkijohtolauseet (8) ja välijohtolauseet (9) olivat yleisimpiä.

- 7) **Hovioikeus vahvisti**, että Alkon tavaramerkkiä on loukattu.
- 8) ”Kodin1 on suomalaisille tuttu ja arvostettu nimi. Olemme ostoksestamme ylpeä”, **sanoo Kodin1-toiminimen ostaneen Trademaxin toimitusjohtaja**.
- 9) ”Nyt, kun olen tutustunut presidentti Obamaan, pidän hänestä todella”, **Trump sanoi NBC:lle**. ”Voin puhua vain omasta puolestani, mutta välillämme on todella hyvä kemia. Olemme keskustelleet.”

Johtolauseilla olikin erittäin suuri merkitys tiivistävien saatetekstien rakentumisessa ja ilmene-mismuodossa. Niiden lisäksi alatyypissä esiintyi myös muita yhdyslauseityyppejä, joista mikään ei kuitenkaan määrällisesti tai funktionaalisesti noussut oleelliseksi alatyypin rakentumisen kannalta. Seuraavaksi siirryn kertovien saatetekstien alatyyppiin.

4.1.3 Kertovat saatetekstit

Tiivistäviä saatetekstejä lähimpänä oli alatyyppi, jonka tekstit nimesin kertoviksi saateteksteiksi. Näissä saateteksteissä alafunktio oli hyvin samankaltainen kuin tiivistävässä alatyypissä, mutta koko uutisen tiivistämisen sijaan saatetekstiin oli valittu jokin yksityiskohta tai osa-alue uutisesta. Heino (2016: 12) on nimennyt opinnäytetyössään saatetekstin tehtäväksi houkutella lukija lukemaan uutinen tuomalla esiin jokin uusi tai kiinnostava näkökulma. Omassa aineistossani tämä näkyi nimenomaan kertovien saatetekstien ryhmässä. Esimerkki (10) liittyi Helsingin Sanomien uutiseen lounaiden hinnoista. Saatetekstissä ei pyritty kuvaamaan koko uutisen sisältöä, vaan uutisesta oli nostettu esiin yksi osa-alue.

10) Marttaliiton mukaan lounasruoan voi saada kolmella eurolla, jos sen valmistaa itse.

Samankaltaisten funktioiden vuoksi metafunktionkin rooli oli kertovissa saateteksteissä varsin samanlainen kuin tiivistävissä saateteksteissä: myös kertovissa saateteksteissä esiintyi referointia (10) ja sitaatteja (11). Merkittävää kuitenkin oli, että toisin kuin tiivistävissä saateteksteissä, kertovissa saateteksteissä sitaatti saattoi esiintyä myös ilman johtolausetta, kuten esimerkissä (11):

11) "Poliisi meni väliin, koska kumpikin kävi aika kuumana. Ensitieto oli, että nämä jätkät ovat samaa ryhmittymää."

Kertoville saateteksteille tyypillinen funktion toteuttamisen tapa oli lisäksi esimerkkien antaminen. Joissain saateteksteissä esimerkit tuotiin ilmi eksplisiittisesti, kuten esimerkissä (12). Joskus esimerkki sen sijaan oli löydettävissä vain tulkinnan kautta. Tätä havainnollistaa esimerkki (13), jossa otsikkona oli ”Riitelettekö kotitöistä? 11 toimivaa keinoa jakaa ne tasaisesti”. Kun saatetekstin suhteuttaa otsikkoon, voi huomata, että saatetekstiin on nostettu yksi esimerkki uutisen sisältämistä keinoista.

12) Tässä vain muutama esimerkki pieleen menneestä rempasta: turvalukko oli maalattu umpeen, lattia oli hiottu lommoille ja lakattu epätasaisesti.

13) Joissain hommissa vastuun voi jakaa jopa vuodeksi kerrallaan.

Interpersonaalisen metafunktionkin suhteen kertovissa saateteksteissä oli paljon samaa tiivistävien saatetekstien kanssa: molemmissa indikaatiivit ja väitelauseet loivat etäisyyttä lukijan ja kirjoittajan välille. Tekstuaalisen metafunktion näkökulmasta alatyypit sen sijaan erosivat toisistaan. Koska kertovat saatetekstit toivat esiin yksittäisiä asioita uutisesta, ne vaativat rinnalleen aina vähintään otsikon ollakseen ymmärrettäviä. Riippuvuus otsikosta olikin erityisen suuri kertovissa saateteksteissä. Kertovissa saateteksteissä esiintyi lisäksi saatetekstejä, joita ei

voinut ymmärtää lainkaan ilman itse uutisen lukemista, kuten esimerkeissä (14) ja (15). Kertovat saatetekstit saattoivatkin olla riippuvaisia otsikon lisäksi myös itse uutisesta.

14) The Machine”

15) ”Eliitin on opittava läksynsä”

Tiivistävät ja kertovat saatetekstit olivat siis kuitenkin funktioiltaan ja kielellisiltä piirteiltään hyvin samankaltaisia edustaessaan etäisempiä ja informatiivisempia saatetekstejä. Niiden määrä korostui erityisesti Helsingin Sanomien ja Yle Uutisten jakamissa uutisissa. Seuraavaksi esittelen kolme saatetekstien alatyyppeä, jotka poikkesivat tiivistävistä ja kertovista saateteksteistä niin funktioiltaan kuin kielellisiltä piirteiltäänkin.

4.1.4 Kuvailevat saatetekstit

Pienimmän saatetekstityypin muodostivat kuvailevat saatetekstit. Kuvailevissa saateteksteissä kuvailtiin nimensä mukaisesti uutisen sisältöä. Ne eivät kuitenkaan aina eronneet selvästi tiivistävistä ja kertovista saateteksteistä. Esimerkissä (16) kuvaillaan uutisten sisältöä, mutta se voidaan tulkita myös kertovaan tai tiivistävään saatetekstityyppiin kuuluvaksi.

16) Vielä kerran: Linnan itseoikeutettu prinssi, Robin!

Analyysissäni tulkitsin saatetekstin kuvailevaksi, sillä siinä ei varsinaisesti tiivistetty uutisen sisältöä tai kerrottu yksityiskohtaa siitä, vaan yksinkertaisesti selostettiin lukijalle uutisen sisältöä. Esimerkki kuitenkin osoittaa saatetekstien jaottelun tulkinnanvaraisuuden.

Ideationaalisen metafunktion kannalta kuvailevat saatetekstit eivät juuri eronneetkaan aiemmin esittelemistäni alatyypeistä. Interpersonaalisen metafunktion kannalta sen sijaan erityisesti persoonamuotojen käyttö erotti kuvailevan saatetekstityypin aiemmista alatyypeistä. Kuvailevissa saateteksteissä käytetyillä monikon ensimmäisen persoonan muodoilla nimittäin tuotiin kirjoittajataho näkyväksi, kuten esimerkissä (17):

17) **Kokosimme** Linnan Juhlien kohokohtia, jotka jäivät pois tv-lähetyksestä. – –

Esimerkissä (17) kirjoittajaan viitataan metatekstin avulla. Kuvailevan saatetekstin tärkein ominaisuus olikin metateksti, joka näkyi kirjoittajaan viittaamisen lisäksi viittauksina tekstiin, kuten esimerkeissä (18) ja (19):

18) – – **Tässä** artikkelissa Livadyn arkkitehtiosakkaat kumoavat seitsemän yleistä harhaluuloa rakentamisesta ja rakennusten korjaamisesta.

19) Uskomattoman upea otos Oulujoelta! **Sen** ohessa myös säätietoja.

Metateksti näkyy esimerkeissä (18) ja (19) *tämä-* ja *se-*demonstratiivipronominien muodossa. Demonstratiivipronominit ovat pronomineja, joilla viitataan tilanteessa havaittaviin tai mainittuihin asioihin (VISK 2004 § 720). Saateteksteissä niillä viitattiin uutiseen, johon saateteksti liittyi, kuten esimerkin (18) tapauksessa. Vaihtoehtoisesti viittauskohde saattoi olla uutisen osa, kuten esimerkissä (19). Tällaiset deiktiset ilmaukset ilmensivät sitä, miten asiat liitettiin toisiinsa, eli saatetekstin tekstuaalista metafunktiota.

Kuvailevien saatetekstien funktiona siis näytti olevan nimenomaan lukijan informoiminen siitä, millaisesta uutisesta on kyse. Samalla kuitenkin haluttiin luoda vuorovaikutusta lukijaan tuomalla ilmi kirjoittajan olemassaolo. Tämä funktio korostui entisestään seuraavaksi esittelemissäni kommentoivissa ja osallistavissa saateteksteissä.

4.1.5 Kommentoivat saatetekstit

Kommentoivissa saateteksteissä saatetekstin kirjoittaja otti jotenkin kantaa uutiseen, johon saateteksti liittyi. Ideationaalisella metafunktiolla ei ollut kovin suurta merkitystä alafunktion toteutumisen kannalta. Interpersonaalaisella metafunktiolla sen sijaan oli suuri rooli, sillä kommentoivien saatetekstien toiminta liittyi kannanottamiseen ja kommentointiin,

Kirjoittajan kannanotto ilmeni monella eri tavalla. Usein toimittajan mielipide tuli esiin adjektiivilla arvottamisen kautta, kuten esimerkeissä (20–22):

- 20) Todella **hyvä** uutinen!
- 21) Uskomattoman **upea** otos Oulujoelta!
- 22) On se **kova**!

Ison suomen kieliopin (VISK 2004 § 603) mukaan adjektiiveilla luonnehditaan asioiden todellisia tai kuviteltuja ominaisuuksia. Adjektiivien kautta voidaan siis kuvata asioita oman mielipiteen mukaisesti tietyistä näkökulmista. Monesti adjektiivin valintaan vaikuttavatkin kirjoittajan arvot, jolloin niiden kautta on mahdollista tehdä tulkintoja kirjoittajan mielipiteistä. Toisaalta myös muut sanavalinnat vaikuttivat kirjoittajan kannanoton esiin tulemiseen. Esimerkiksi verbi *ansaita* esimerkissä (23) oli arvottava ja toi ilmi toimittajan arvostuksen aihetta kohtaan.

- 23) Suomalainen menestystarina **ansaitsee** isot peukat!

Myös ne saatetekstit, joissa lukijaa kehoitettiin tekemään jotain, viestivät kirjoittajan mielipiteistä ja asenteista. Kehotus osoitti, että asia oli toimittajalle tärkeä ja hän halusi edistää asiaa. Esimerkiksi tupakoinnin vaarallisuutta käsittelevän uutisen kylkeen liitetty saateteksti (24) kertoo kirjoittajan suhtautumisesta tupakointiin.

- 24) Tätä sanomaa kannattaa jakaa.

Usein kommentoivat saatetekstit liittyivät onnentoivotuksiin. Tällöin kirjoittaja ei varsinaisesti kommentoinut uutista, vaan osoitti tukensa uutisessa käsitellylle henkilölle, kuten esimerkeissä (25–27):

- 25) Tsemppiä kiireiseen viikkoon, Saara Aalto.
- 26) Tsemppiä Ruben Stillerille!
- 27) Tsemppiä Saaralle!

Myös näistä saateteksteistä välittyivät kuitenkin kirjoittajan asenteet ja mielipiteet, joten ne liitettiin osaksi kommentoivaa alatyppiä.

Kielellisten keinojen lisäksi kirjoittajan kannanotto näkyi hymiöiden kautta. Viidessä kommentoivassa saatetekstissä esiintyi hymiö, jonka Kielitoimiston sanakirja (KS s.v. *hymiö*) määrittelee tunnetta ilmaisevaksi kuvioksi. Myös hymiöt siis ilmentävät interpersonaalista metafunktiota välittäessään lukijalle kirjoittajan tunteita. Toisaalta ne sivuavat myös tekstuaalista metafunktiota, sillä ne liittyvät tekstin ilmenemismuotoon. Aineistossa esiintyviä hymiöitä olivat sydän (28), peukalo (29) ja enkeli (30), silmää iskevä hymiö (33) ja hymyilevä hymiö (38).

- 28) Sulo Karjalainen, Linnan juhlien sympaattisin vieras ❤️
- 29) Peukku Patrik Laineen Tuija-äidille! 👍
- 30) Poliisi aloitti tempauksen johdosta kinkkujahdin: Mistä ne ovat peräisin? 🤔

Usein toimittajan mielipide tuli esiin tulkinnan kautta, kuten esimerkissä (30): neutraali lause sai erilaisen vivahteen, kun siihen oli liitetty enkeliä esittävä hymiö.

Kuten monet esimerkeistä osoittavat, kommentoivissa saateteksteissä esiintyi hyvin paljon vaillinaisia lauseita. Lauseista siis puuttui finiittimuotoinen verbi, joka muodostaa lauseen ytimen eli on yleensä sen pakollinen jäsen (ks. VISK 2004 § 864). Puhekielessä lausetta edustavilla lausumilla verbi ei kuitenkaan ole pakollinen. Kommentoivat saatetekstit muistuttivatkin puhekieltä, mikä korosti entisestään kirjoittajan läsnäoloa. Toisaalta puhekielisyys toi kirjoitetun kielen lähemmäs puhuttua kieltä hämärtäen ilmaisukanavan olemusta. Täten vaillinaiset lauseet edustivat myös tekstuaalista metafunktiota.

Tekstuaalisen metafunktion kannalta oleellinen kommentoivien saatetekstien ominaisuus oli lisäksi niiden yhteys otsikkoon: kommentoivia saatetekstejä oli vaikeaa ymmärtää ilman otsikon lukemista: yksitoista saatetekstiä kuudestatoista kommentoivasta saatetekstistä vaati otsikon lukemisen, jotta ne olivat ymmärrettäviä. Esimerkki (31) edustaa yhtä tämän ryhmän ääripäistä sopiessaan rakenteensa ja sisältönsä puolesta hyvin monenlaisen uutisen rinnalle.

- 31) Hui, mikä ennuste!

Kommentoivilla saateteksteillä oli paljon yhteistä viimeisen alatyypin, osallistavien saatetekstien kanssa. Molemmissa vuorovaikutuksellisuus kirjoittajan ja lukijan välillä oli oleellisessa roolissa ja kielelliset piirteet tukivat tätä funktiota. Osallistavat saatetekstit kuitenkin kutsuivat lukijan selkeämmin osaksi vuorovaikutusta. Käsittelenkin seuraavaksi, miten ne tämän tekivät.

4.1.6 Osallistavat saatetekstit

Viidennen saatetekstien alatyypin muodostivat osallistavat saatetekstit, joissa pyrittiin saamaan lukija osallistumaan toimintaan seuraamalla, testaamalla, kommentoimalla, tykkäämällä, jakamalla tai lukemalla. Lukijan toivottu osallistuminen saattoi siis olla hyvin monenlaista. Osallistavissa saateteksteissä korostuikin kommentoivien saatetekstien tapaan interpersonaalisen metafunktion merkitys, sillä päämääränä oli nimenomaan vuorovaikutus lukijan kanssa. Ideationaaliseen metafunktiioon liittyvät kielenpiirteet eivät sen sijaan olleet oleellisia tämän alatyypin päämäärien kannalta. Aloitankin tarkastelun interpersonalisesta metafunktiosta.

Päämäärään pyrittiin erilaisten modaalisten lausetyyppien ja modusten kautta. Yleisin osallistamiseen käytetty keino oli käsky- eli imperatiivilauseen hyödyntäminen. Imperatiivilauseella käsketään, kehoitetaan, pyydetään, annetaan lupa tai neuvotaan tekemään jotain (VISK 2004 § 1591). Imperatiivilauseiden kautta kirjoittaja kehottikin lukijaa tekemään jotain, kuten esimerkeissä (32) ja (33):

32) **Testaa**, miten hyvin itse hallitset luonnontieteitä.

33) -- **Kurkkaa** kulisseeihin. 😊

Usein imperatiivilauseisiin liittyi kuitenkin ehtolause, kuten esimerkeissä (34–36):

34) Laita peukku, **jos olet samaa mieltä!**

35) Tykkää, **jos Robin oli mielestäsi juhlaillan kuningas!**

36) Tykkää, **jos katsoit Linnan juhlia!**

Ehtolause kertoo tyypillisesti ehdon, jonka vallitessa käsky on olennainen lukijalle (VISK § 1136). Ehtolauseiden kautta siis kevennettiin käskyä ja annettiin lukijalle enemmän tietoa siitä, koska käskyn mukaan toimiminen kannatti. Ehtolause liittyi aina kehotukseen painaa tykkääpainiketta, jonka kautta lukija voi viestiä muille pitävänsä uutisesta.

Toisaalta osallistaminen tapahtui myös kysymyslauseiden kautta. Kysymyslauseen avulla kirjoittaja pyytää lukijaa kertomaan jotain, mitä hän ei itse tiedä (VISK 2004 § 888). Oletuksena siis on, että joku vastaa kysymykseen ja täydentää kirjoittajan tietämystä. Toisinaan kysymyksen funktiona olikin kerätä verkkouutisoijan kannalta merkittävää tietoa, jota se voi hyödyntää tulevissa uutisissaan, kuten kysymyksessä (37):

37) Mikä kirja sai sinut muuttamaan mielipidettäsi? – –

Usein kysymyksen esittämisen takana oli kuitenkin vain lukijan sitouttaminen osaksi uutista ja siitä käytyä keskustelua, kuten esimerkissä (38):

38) Suomi brittien silmin! Miltä kuulostaa? 😊

Esimerkiksi Lammela (2016: 78) on tutkimuksessaan todennut, että nimenomaan kysymyslauseet näyttäisivät vaikuttavan siihen, kuinka paljon ihmiset osallistuvat Facebook-päivitykseen. Aineistoni kysymyslauseiden taustalla olikin aina pyrkimys saada lukija kommentoimaan uutista jotenkin. Kommentoimissaan uutista lukija sekä sitoutuu aktiivisemmin verkkouutisoijan lukijakuntaan että mainostaa sitä epäsuorasti Facebook-ystävillään. Keskusteluun kutsumalla on myös todennäköisempää saada lukija lukemaan uutinen tämän halutessa tietää aiheesta lisää.

Osallistavissa saateteksteissä tyypillistä oli myös lukijan puhuttelu yksikön 2. persoonassa, kuten esimerkeissä (32–37). Myös tällä kielellisellä keinolla pyrittiin saamaan lukija liittymään uutiseen ja sen ympärillä käytävään keskusteluun. Samalla tuotiin näkyväksi kirjoittajataho ja sen inhimillisuus.

Osallistavat saatetekstit toimivat tiivistävien saatetekstien kanssa jatkumon häntäpäinä: siinä missä puhtaan tiivistävä saateteksti pyrki neutraaliin ja monologiseen informatiivisuuteen, osallistavan saatetekstin funktio oli lukijan saaminen osaksi vuorovaikutusta. Alatyypit eivät kuitenkin aina esiintyneet puhtaasti erillisinä. Seuraavaksi esittelenkin tapauksia, joissa alatyypit sekoittuivat ja yhdistyivät.

4.2 Alatyyppien yhdistyminen

Aineistossa esiintyi myös saatetekstejä, joihin liittyi useampaa eri alatyyppejä. Seurauksena oli usein saatetekstien funktioiden yhdistyminen. Esimerkiksi tiivistävät saatetekstit eivät olleetkaan ainoastaan informatiivisia ja uutista tiivistäviä, kun niihin liittyi muita alatyyppejä.

Se, kuinka todennäköisesti alatyyppejä yhdistyi, vaihteli tyypeittäin. Oheisessa taulukossa (4) esitetään alatyyppeiden yhdistymisten suhteellinen määrä.

Taulukko 4. Alatyyppeiden yhdistymisten määrä alatyypeittäin.

	Tiivistävä	Kuvaileva	Kommentoiva	Osallistava	Kertova
Yhdistymisten määrä	8	5	9	9	2
Alatyyppien kokonaismäärä	37	6	16	12	17
Prosentuaalinen määrä	22 %	83 %	56 %	75 %	12 %

Tyypillisintä alatyypin yhdistyminen oli siis kuvaileville saateteksteille: viisi kuudesta kuvailevasta saatetekstistä sisälsi myös toista alatyyppejä. Kuvaileva alatyyppe esiintyi siis vain kerran itsenäisenä. Seuraavaksi tyypillisintä yhdistyminen oli osallistaville ja kommentoiville saateteksteille. Tiivistäville ja kertoville alatyypeille tyypillisempää sen sijaan oli yksinään esiintyminen: vain kahdeksassa tiivistävässä ja kahdessa kertovassa saatetekstissä esiintyi myös toista alatyyppejä.

Alatyypin yhdistymisiä tarkastelemalla oli mahdollista tarkastella pintapuolisesti myös saatetekstien rakennetta. Yleisin yhdistelmä oli kommentoivan ja osallistavan alatyypin yhdistelmä, jota havainnollistaa esimerkki (40). Mielenkiintoista myös oli, että tiivistävä saateteksti yhdistyi kaikkien alatyypin kanssa vähintään kerran, vaikkei yhdistyminen sille ollutkaan erityisen tyypillistä. Myös kommentoivat saatetekstit yhdistyivät vähintään kerran kaikkien alatyypin kanssa. Ainoastaan kertovan ja kuvailevan sekä kertovan ja osallistavan alatyypin yhdistelmät eivät esiintyneet aineistossa kertaakaan.

Kun saatetekstissä yhdistyi useampia alatyyppejä, niitä voitiin pitää tekstin funktionaalina jaksoina. Eri alafunktiot tulivat nimittäin usein ilmi eri virkkeissä, kuten esimerkissä (39):

39) Palossa menehtyneet lähettivät läheisilleen viime hetkiltään viestejä: "Kuolen pian. Rakastan sinua." Niin surullista.

Esimerkki (39) koostuu siis kolmesta funktionaalisesta jaksosta: ensimmäinen johtolause edustaa tiivistävää funktionaalista jaksoa, sitaatit kertovaa funktionaalista jaksoa ja viimeinen virke kommentoivaa funktionaalista jaksoa. Johtolauseeseen voidaan nimittäin ajatella tiivistävän uutisen sisällön. Sitatit sen sijaan nostavat esiin esimerkkejä uutisessa esitellyistä viesteistä.

Aina alatyypit eivät kuitenkaan olleet yhtä selkeästi eroteltavista. Mahdollista oli nimittäin, että samassa virkkeessäkin esiintyi useampaa eri alatyyppejä, jolloin jaksosten erittely oli mahdotonta. Esimerkissä (40) kommentoivaan saatetekstiin liittyy myös osallistavan alatyypin piirteitä, sillä kirjoittajan mielipiteen kautta yritettiin saada lukija tykkäämään uutisesta.

40) Suomalainen menestystarina ansaitsee isot peukat! 👍

Toisinaan toinen alatyyppe tuli esiin vain hienovaraisesti. Esimerkissä (41) ainoastaan sydänhymiö tuo ilmi saatetekstin kommentoivan luonteen, sillä lukija voi olettaa hymiöön liittyvän positiivisia tunteita. Hymiön lisäksi myös yksittäinen sanavalinta saattoi kertoa arvottamisesta, kuten esimerkissä (42), jossa Robinin kuvaaminen *prinssinä* paljastaa kirjoittajan mielipiteen.

41) Jenni Milonoff kantoi Linnan juhlissa Oaklandin tulipalossa menehtyneen ystävänsä suunnittelema koruja. ❤️

42) Vielä kerran: Linnan **itse oikeutettu prinssi**, Robin!

Lyhydestään huolimatta saateteksteistä oli siis paikannettavissa joitain funktionaalisia jaksoja. Jaksojen kautta olisi ollut mahdollista tarkastella tarkemmin myös tekstilajin rakennetta. Tutkielman suppeuden vuoksi en kuitenkaan paneudu rakenteeseen tarkemmin, vaan siirryn tarkastelemaan tekstilajin kokonaisfunktioita sekä kielellisiä piirteitä, jotka olivat oleellisia koko tekstilajin kannalta. Funktionaalisten jaksoiden esiintyminen oli kuitenkin tärkeää, sillä niiden kautta hahmottui tarkemmin tekstilajin monifunktionoinen luonne.

4.3 Saatetekstien tekstilaji

Analyysissä selvisi, että aineiston saatetekstit muodostivat viisi erilaista alatyyppeä, joilla kaikilla oli oma funktionsa, johon ne pyrkivät tiettyjen kielellisten piirteiden avulla. Kaikilla alatyypeillä oli kuitenkin myös paljon yhteistä. Käsittelen tässä luvussa lyhyesti, mitkä piirteet olivat tekstilajille kaikkein tyypillisimpiä ja kuvasivat täten tekstilajin olemusta.

Kaikilla saateteksteillä näytti olevan alafunktioiden lisäksi yksi yhteinen tavoite: saatetekstien pohjimmainen tarkoitus oli saada lukija kiinnostumaan uutisesta ja avaamaan sen tai osallistumaan uutiseen muiden toimintojen kautta. Vaikka keinot tähän päämäärään pääsemiseen olivat eri alatyypeillä erilaiset, saateteksteillä voitiin nähdä olevan yhteinen funktio, joka liitti ne samaan tekstilajiin kuuluviksi.

Kielellisten piirteidenkin joukosta löytyi myös koko aineistossa näkyviä piirteitä. Ideationaalista metafunktiota ilmentävät leksikaaliset valinnat johdattivat lukijaa uutisen aiheeseen sekä uutisoijan valitsemaan näkökulmaan. Esimerkiksi saatetekstissä (43) sanat *nuori* ja *alkoholinkäyttö* paljastavat, mistä uutisessa on kyse. *Olisi tärkeää puuttua* -rakenne sen sijaan osoittaa, että uutiseen on valittu valistava ja tiedottava näkökulma.

43) Nuorten alkoholinkäyttöön olisi tärkeää puuttua ajoissa. --

Sanasto siis paljasti kunkin saatetekstin sisällönalan, mutta ei varsinaisesti liittynyt tekstilajiin tai sen funktioihin. Sanastosta ei nimittäin löytynyt tyypillisiä tai toistuvia ilmiöitä. Shore (2012: 171) onkin huomauttanut, että ala voi vaihdella tekstilajin sisälläkin.

Aikamuotojen suhteen saateteksteillä oli kuitenkin paljon yhteistä. Kuten taulukosta (5) näkyy, saatetekstien tempus eli aikamuoto oli usein joko preesens tai imperfekti.

Taulukko 5. Tempusten esiintyminen saateteksteissä.

Preesens	Imperfekti	Perfekti	Pluskvamperfekti
67	51	16	6

Saatetekstit näyttivätkin selvästi suosivan tiettyjä aikamuotoja. Tempukset suhteuttavat saate-
tekstin uutisen tapahtuma-ajan sen kirjoittamisen ajankohtaan (VISK 2004 § 111). Useissa
saateteksteissä tempuksena oli imperfekti jo siksi, että ne liittyivät uutiseen, jonka tehtävä on
yleensä menneen tapahtuman raportointi. Preesensillä puolestaan viitattiin yleiseen (44) tai jat-
kuvaan (45) toimintaan. Usein puheenaiheena oli myös tulevaisuuden tapahtuma, kuten esimer-
kissä (46).

- 44) Metallimusiikissa **lauletaan** usein kuolemasta – –
45) Palvelualalle **tulee** jatkuvasti uusia ammattajeja. Nyt niin tuttuja personal trainereita tai ruokalähetettä
ei vielä muutama vuosikymmen sitten ollut.
46) Valiokunta **muuttaa** lakipykälää niin, että lasta alusta pitäen yksin hoitavat isät **ovat** oikeutettuja isyys-
rahaan.

Muuten ideationaalista metafunktiosta oli vaikeaa tehdä yleistyksiä, jotka täsmäisivät
koko aineistoon. Esimerkiksi lausetyypit ja lauseiden rinnastaminen vaihtelivat aineistossa erit-
täin laajasti. Tyypillistä kuitenkin näytti olevan asioiden yksiääninen ja faktanomainen esittä-
minen: asioita ei esitetty yhdessäkään aineiston saatetekstissä epävarmana tai kyseenalaistetta-
vana. Esimerkeissä (47) ja (48) kirjoittaja käyttää erilaisia prosessityyppejä, mutta lopputulok-
sena on silti samalla tavalla varmana esitetty tieto.

- 47) Robin oli nettiäänestyksen ykkönen!
48) Cannonball jakoi ilmaisia joulukinkkuja Myllypuron metroasemalla.

Ainoat tapaukset, joissa saateteksteissä ilmaistiin varauksellisuutta tai pehmenettiin tiedon
varmuutta, liittyivät tapauksiin, joissa referoitiin muita lähteitä. Esimerkiksi saatetekstissä (49)
vastuu tiedon paikkansapitävyydestä siirretään jollekin muulle kuin uutisen julkaisijalle.

- 49) Marttaliiton mukaan lounasruoan voi saada kolmella eurolla, jos sen valmistaa itse.

Näyttikin siltä, että ideationaalinen metafunktio toteutti saatetekstien funktiota monien
erilaisten kielellisten keinojen kautta. Tähän vaikutti varmasti se, että erilaisten alafunktioiden
vuoksi saateteksteillä toteutettiin hyvin monenlaista toimintaa. Toiminnan ala oli siis moninai-
nen, mikä näkyi myös kielen tason ilmiöissä.

Interpersonaaliossa metafunktiosta sen sijaan oli paljon piirteitä, jotka toistuivat läpi ai-
neiston. Saatetekstit näyttivät esimerkiksi suosivan tiettyjä persoonamuotoja. Taulukossa (6)
osoitetaan eri persoonamuotojen esiintyvyys.

Taulukko 6. Persoonamuotojen esiintyminen saateteksteissä.

Yks. 1. p.	Yks. 2. p.	Yks. 3. p.	Mon. 1. p.	Mon. 2. p.	Mon. 3. p.	Passiivi	Nollapersoona
8	9	79	4	2	19	17	13

Kuten taulukosta näkyy, yksikön kolmas persoona oli ylivoimaisesti yleisin persoonamuoto. Tämä havainto oli merkittävä, sillä vaikka saateteksteissä oli myös vuorovaikutuksellisuutta (ks. luvut 4.1.4–4.1.6), merkittävässä osassa saateteksteistä kirjoittaja esitti asiat monologisesti ja piti yllä kaikkitietävää roolia.

Tekstilajin neutraali esitystapa tuli ilmi myös modaalisten lausetyyppien kautta. Aineisto nimittäin sisälsi jopa 144 väitelausetta. Kysymyslauseita sen sijaan oli vain kolme, ja käskylauseitakin ainoastaan kahdeksan. Vaikka kysymys- ja käskylauseet siis nostettiin esiin osallistavien saatetekstien kohdalla, niiden suhteellinen osuus koko aineistossa oli pieni.

Tekstuaalisen metafunktion näkökulmasta tekstilajin yhtenäisyys tuli puolestaan ilmi jo saatetekstien ulkoasun kautta: kaikki saatetekstit sijaitsivat samanlaisessa paikassa verkkouutisoijan nimen ja kuvan välissä (ks. liite 1), niillä oli samanlainen fontti ja ne oli kaikki tuotettu kirjallista kanavaa pitkin. Lisäksi kaikki saatetekstit olivat suhteellisen lyhyitä (ks. taulukko 3). Ulkoasultaan tekstit olivatkin hyvin samankaltaisia.

Saatetekstien koheesio puolestaan perustui teeman toistoon (50) ja korvaamiseen (51).

- 50) **Suomalaisen liköörin** alkoholimäärä heitti useita prosenttiyksiköitä ilmoitetusta ylöspäin. **Suomalaisessa liköörissä** oli siis liikaa viinaa.
 51) **Uskomattoman upea otos** Oulujoelta! **Sen** ohessa myös säätiöitä.

Virkkeiden välillä oli keskimäärin kuitenkin huomattavan vähän sidoksisuutta. Esimerkin (52) tapaan saateteksteissä olikin usein näennäisesti toisistaan irrallisia lauseita, joita ei kieliopin tai sanaston kautta liitetty näkyvästi yhteen.

- 52) ”Järjenkäyttö oli tiessään, kunhan rouhivat menemään, ajattelematta yhtään. Jos itse toimin työssäni yhtä huolimattomasti olisi minut jo erotettu.” Helsingin Sanomien tekemään remonttikyselyyn tuli 71 tarinaa remonteista. Seuraa myös: HS Kaupunki.

Teeman- ja informaationkulku eivät vaikuttaneetkaan olevan olennaisia tekstilajin rakentumisen kannalta. Sen sijaan nimenomaan tekstin ulkoasu ja suhteellinen lyhyys näyttivät olevan tekstuaalisen metafunktion kannalta kaikissa aineiston teksteissä toistuvia piirteitä.

Vaikka tekstilaji siis näytti jakautuvan funktoidensa ja kielellisten piirteidensä perusteella viiteen alatyyppeihin, löytyi siitä paljon koko aineiston läpi leikkaavia kielellisiä piirteitä. Yhteisen pääfunktionsa ja toistuvien kielellisten piirteidensä vuoksi onkin mahdollista todeta, että kyseessä on oma tekstilajinsa.

5 PÄÄTÄNTÖ

Halusin selvittää tutkielmassani, millaisen tekstilajin Facebookin uutisten saatetekstit muodostavat. Tarkoitukseni oli tarkastella saatetekstejä erityisesti niiden funktioiden ja kielellisten piirteiden näkökulmasta. Tutkimuskysymyksiäni olivatkin seuraavat kysymykset:

1. Millaisen tekstilajin Facebookin uutisten saatetekstit muodostavat?
  - a. Millaisia funktioita tekstilajilla ja sen eri alatyypeillä on?
  - b. Millä kielellisillä keinoilla saateteksti ja sen alatyypit pyrkivät päämääränsä?

Tutkimuskysymyksiä hahmotellessani hypoteesinani oli, että saateteksteillä olisi useita erilaisia funktioita. Tarkempi analyysi osoittikin, että aineistoni saatetekstit jakautuivat funktioidensa perusteella viiteen eri tyyppiin. Nimesin nämä tyypit tiivistäväksi, kertovaksi, kuvailevaksi, kommentoivaksi ja osallistavaksi alatyypiksi.

Jokaisella saatetekstin alatyypillä oli siis oma funktionsa: tiivistävät saatetekstit pyrkivät tiivistämään uutisen lukijalle, kertovat kertomaan jonkin yksityiskohdan uutisesta, kuvailevat kuvailemaan jotenkin uutisen sisältöä, kommentoivat kommentoimaan uutista ja osallistavat osallistamaan lukijan osaksi vuorovaikutusta. Saateteksteillä näytti olevan myös yhteinen pääfunktio: lukijan kiinnostuksen herättäminen sekä uutisen lukemiseen kannustaminen. Alafunktiot puolestaan tukivat tätä pääfunktiota. Analyysi osoitti myös, etteivät erilaiset funktiot olleet irrallisia toisistaan, vaan ne sekoittuivat, limittyivät ja yhdistyivät toisiinsa.

Analyysissa myös löydettiin tekstilajille tyypillisiä kielellisiä piirteitä, kuten neutraalia ilmaisutapaa luovat indikatiivi-, preesens- ja imperfektimuodot sekä yksikön kolmannen persoonan käyttäminen. Lisäksi esiin nousi myös sellaisia piirteitä, jotka olivat tyypillisiä vain yhdelle tai useammalle alatyypille. Tekstilajin sisäinen kielellisten piirteiden vaihtelu on kuitenkin mahdollista. Esimerkiksi Shore muistuttaa artikkelissaan (2012: 159), että tekstilaji asettaa puitteet mahdollisille kielellisille valinnoille, mutta näistä konventioista on myös mahdollista poiketa. Täten toisistaan poikkeavatkaan piirteet eivät estä tekstien asettumista saman tekstilajin alle. Koska kielellinen vaihtelu johtui tutkimuksessani nimenomaan saatetekstien monista alafunktioista, se oli systemaattista. Tietynlainen kielellinen vaihtelu siis kuului saatetekstien tekstilajiin.

Löydettyjä funktioita ei myöskään voitu käsitellä yksiselitteisinä tai selvärajaisina, sillä saatetekstin näkyvän funktion lisäksi teksteillä saattoi olla myös implisiittisiä funktioita. Esimerkiksi Heinonen ja Huhtamäki (2013) ovat tutkineet Facebookissa jaettuja uutisia niiden saatetekstien sekä tykkäysten ja kommenttien yhteyden näkökulmasta. Tutkimuksessa huomattiin, että uutiset, joiden saatetekstissä oli kysymyksiä, kehotuksia tai lakonisia toteamuksia, keräsivät eniten kommentteja (mts. 36). Heino (2016: 12) on puolestaan selvittänyt, että lukijoita aktivoidaan muun muassa kehotusten, suorien lainausten, uutisen tiivistämisen, kiinnostavan yksityiskohdan esiin nostamisen sekä hymiöiden kautta. Voikin olla, että esimerkiksi informaatiiviseksi tulkitsemani saatetekstit pyrkivätkin todellisuudessa osallistamaan lukijaa tiivistämisen ja suorien lainausten kautta. Vähintään on oletettavaa, että oman näkyvän tavoitteensa lisäksi saatetekstit pyrkivät myös aiemmin mainitsemaani tekstilajin yhteiseen tavoitteeseen.

Saatetekstien useita funktioita voidaan tarkastella myös toisesta näkökulmasta. Fairclough (1995: 20) on esittänyt, että mediassa on nykyisin vallalla kaksi jännitettä: informaation ja viihteen sekä julkisen ja yksityisen välinen jännite. Tasapainottelu näiden kahden jännitteen välillä näkyi saateteksteissä erityisesti eri alatyyprien painotuksissa: esimerkiksi kommentoivissa saateteksteissä korostui viihdearvon merkitys, kun taas tiivistävissä saateteksteissä oleellista oli nimenomaan informaation välittäminen. Toisaalta tiivistävät ja kertovat saatetekstit edustivat selvästi julkisempaa mediaa kirjoittajan häivyttämisen ja objektiivisuuden kautta. Kertovat, kommentoivat ja osallistavat saatetekstit puolestaan tekivät kirjoittajan näkyvämmäksi ja antoivat tilaa vuorovaikutukselle muistuttaen näin yksityisempää viestintää.

Toisaalta jännitteet näkyivät myös eri uutisoijien välillä. Heinonen ja Huhtamäki (2013: 36) ovat jakaneet verkkouutisoijia yhden ja kahden profiilin medioihin. Yhden profiilin mediat toimivat sosiaalisessa mediassakin informatiivisesti, ja niiden julkaisemat saatetekstitkin sisältävät toteamuksia ja uutisten kaltaisia tiedotteita. Kahden profiilin mediat puolestaan puhuttelevat yleisöä ja esittävät kysymyksiä. Myös Rauhala on pro gradu -tutkielmassaan (2016: 67–69) huomionnut samankaltaisen eron Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien välillä: tutkielman tulosten perusteella Helsingin Sanomat näyttäsivät edustavan yhden profiilin mediaa ja Ilta-Sanomat kahden profiilin mediaa. Kahtiajako näkyi myös omassa aineistossani, sillä saatetekstiensä perusteella Helsingin Sanomat ja Yle Uutiset näyttivät kuuluvan yhden profiilin medioihin jakaessaan paljon tiivistäviä saatetekstejä, kun taas Iltalehti, Ilta-Sanomat ja MTV Uutiset muistuttavat enemmän kahden profiilin medioita osallistavien ja kommentoivien saatetekstiensä vuoksi (ks. taulukko 2). Tutkielmani siis vahvisti käsitystä siitä, että eri verkkouutisoijat toimivat sosiaalisessa mediassa eri tavoin.

Saateteksteillä näytti olevan myös yhteyksiä muihin tekstilajeihin. Tekstilajia määriteltäessä tarkastellaankin usein myös sitä, mille tekstilajeille tutkittu tekstilaji on sukua eli minkä tekstilajin kanssa sillä on yhtäläisyyksiä. Tämä on luonnollista, sillä tekstilajin tunnistaminen perustuu aina kokemuksiin muista teksteistä (Solin 2006: 72). Usein tekstilajit jopa syntyvät muista tekstilajeista kehittymällä ja irtaantumalla (mts. 90). Huomionarvoista on, että digitaalisen median tekstilajit ovat usein niin sanottuja hybridejä (Helasvuo yms. 2014: 16). Ne siis ovat monesti syntyneet muiden tekstilajien yhdistelmästä.

Saatetekstit näyttävätkin olevan sukua monelle tekstilajille. Se, että saatetekstit sijaitsevat Facebookissa, yhdistää ne kontekstinsa puolesta Facebook-päivitykseen. Lisäksi Lammela (2016: 70–71) on tutkielmassaan todennut, että ainakin lyhyys sekä preesens- ja indikatiivi-muodot ovat tyypillisiä Elisa Oyj:n Facebook-päivityksille. Kaikki nämä piirteet sopivat myös Facebookissa julkaistuihin saateteksteihin. Yhteys Facebook-päivitykseen löytyy siis niin kontekstin, rakenteen kuin kielellisten piirteidenkin kautta.

Toisaalta informatiivisimmat saatetekstit muistuttivat kielellisten piirteidensä perusteella myös uutista, otsikkoa ja ingressiä. Saateteksti saattoi esimerkiksi olla suora lainaus uutisesta, jolloin saatetekstin kieli lainautui suoraan itse uutisesta. Esimerkiksi neutraali esitystapa, monologisuus ja kirjoittajan kaikkitietävä rooli näyttivät yhdistävän saatetekstejä ja uutisia. Muutama otteeseen saatetekstiin oli sen sijaan kirjoitettu sama teksti kuin uutisen ingressissä. Usein myös otsikon ja saatetekstin paikan vaihtaminen olisi ollut mahdollista niiden rakenteen ja sisällön ollessa hyvin samankaltaisia. Rakenteensa ja sisältönsä puolesta saatetekstit vastasivatkin usein otsikkoa tai ingressiä. Onkin mahdollista, että saatetekstit ovat syntyneet nimenomaan Facebook-päivityksen, uutisen, otsikon ja ingressin tekstilajien pohjalta. Johansson (2014: 149) on pohtinut printtilehtien siirtymistä verkkoympäristöön ja maininnut nimenomaan ympäristön vaihtumisen merkityksen. Saateteksteissä näyttäisikin yhdistyvän perinteisen viestinnän ja sosiaalisen median tekstilajit.

Tutkimukseni tulosten perusteella voi siis todeta, että Facebookin uutisten saatetekstit muodostavat oman tekstilajinsa, jonka sisällä on kuitenkin paljon vaihtelua erilaisten sisältöjen ja alatyyppeiden vuoksi. Yhdistäviä tekijöitä näyttäisivät kuitenkin olevan tekstilajin konteksti, yhteinen pääfunktio, tekstien suhteellinen lyhyys ja toistuvat kielelliset piirteet.

Keräämäni aineisto sekä näkökulma aiheeseen olivat kuitenkin suhteellisen suppeita. Otannan pienuuden ja näkökulman kapeuden vuoksi tutkimukseni oli vain pintaraapaisu aiheeseen, enkä pysty yleistämään saamiani tuloksia laajempaan mittakaavaan. Tutkimusta olisikin mielenkiintoista jatkaa laajemmalla aineistoilla, jotta esiin nousevat piirteet olisivat selkeämpiä ja tulokset yleistettävämpiä. Jatkossa kiinnostavaa olisi myös tutkia tarkemmin eri uutisoiden

ja sosiaalisen median palvelujen eroja saatetekstien suhteen. Mahdollisissa jatkotutkimuksissa myös uutisen aiheen ja saatetekstin yhteyden tarkastelu voisi olla antoisaa. Myös vertailu uutisen otsikon ja saatetekstin välillä voisi tuottaa lisää tietoa saatetekstin luonteesta ja funktiosta. Esimerkiksi niin sanottujen klikkiotsikoiden (ks. Leppänen 2016) ja saatetekstien tarkasteleminen suhteessa toisiinsa voisi tuottaa mielenkiintoista tietoa verkkouutisoinnin suunnasta.

Toisaalta se, että keskityin omassa tutkielmassani lähinnä uutisten saatetekstien funktioihin sekä niitä ilmentäviin kielellisiin piirteisiin, jätti tekstilajin muut kriteerit vähemmälle huomiolle. Kuten Mäntynen ja Shore tekstilajianalyyssissaan (2006) osoittavat, yhteen tekstilajin kriteeriin nojautuminen voi viedä analyysintekijän harhateille. Antoisaa olisikin käsitellä saatetekstejä tarkemmin myös niiden kontekstin ja rakenteen näkökulmasta. Aineistoni saatetekstit näyttivät muodostavan kontekstinsa puolesta suhteellisen yhtenäisen tekstiluokan: ne ovat tekstejä, jotka esiintyvät uutisen yhteydessä Facebookissa. Rakenteen analyysi sen sijaan osoittautui hankalaksi saatetekstien lyhyiden ja variaation vuoksi. Saatetekstien lyhyys kuitenkin vaikuttaisi olevan tekstilajin rakenteelle ominainen piirre. Hasanin (1985) rakennepotentiaalin mukaisia jaksoja lyhyistä teksteistä oli sen sijaan vaikeaa selvittää. Rakenteen kannalta mielenkiintoista oli kuitenkin eri alatyypin yhdistyminen, jota sivusin luvussa 4.2. Rakenteen tarkemman tarkastelun kautta voitaisiin kuitenkin saada syvällisempi näkemys siitä, millaisen tekstilajin saatetekstit muodostavat.

Tutkielman luotettavuutta pohtiessa pinnalle nousivat aineistonvalintaan liittyvät seikat. Pidän edelleen perusteltuna usean eri uutislähteen tarkastelua sekä uutisten systemaattista keräämistä sen sijaan, että aineistoon olisi valittu esimerkiksi tietyn aihepiirin uutisia. Mielestäni nämä valinnat takasivat mahdollisimman kattavan ja monipuolisen katsauksen saateteksteihin. Saatetekstien kerääminen tietyn ajanjakson sisällä kuitenkin horjuttaa analyysin tulosten yleistettävyyttä, koska on mahdollista, että jonkin verkkouutisoijan kohdalla kaikki aineiston saatetekstit ovat peräisin saman toimittajan kynästä.

Myös teoreettisen viitekehyksen ja analyysimetodien valinta osoittautui onnistuneeksi. Tekstilajitutkimus oli tutkimuskysymysten vuoksi itsestään selvä teoreettinen viitekehys. Myös systeemis-funktionaalisen teorian hyödyntäminen tekstilajin määrittelyssä ja analyysin välineenä osoittautui toimivaksi. Uskonkin, että teoreettinen viitekehykseni takasi tutkielmani systemaattisuuden ja mahdollisti aineiston monipuolisen ja tarkoituksenmukaisen analysoimisen.

Suppeudestaan huolimatta tutkielma antoiakin yleiskuvan siitä, millaisia saatetekstit ovat, mihin ne pyrkivät ja mitä kielellisiä keinoja ne hyödyntävät. Tutkielman aihe olikin merkittävä, sillä sitä on tutkittu aiemmin vain vähän. Saatetekstit ovatkin esimerkki tuoreesta ja vielä muu-

toksessa olevasta tekstilajista. Saatetekstien saama vähäinen huomio aiheuttaa horjuntaa esimerkiksi tekstilajin nimeämisessä. Swales (1990) pitää diskurssiyhteisön tekstilajille antamaa nimeä oleellisena tekstilajin kriteerinä. Omassa tutkielmassani päädyin käyttämään tekstilajista nimitystä uutisen saateteksti. Samaan nimitykseen ovat päätyneet myös Heino (2016) ja Rauhala (2016). Heinonen ja Huhtamäki (2013) puhuvat sen sijaan avauksista. Nimitys ei siis ole vakiintunut, mikä kertoo tekstilajin tuoreudesta ja vakiintumattomuudesta. Jatkotutkimukselle on siis edelleen tarvetta.

Sen lisäksi, että tutkielmani antoi tietoa saateteksteistä itsestään, se osoitti tekstilajimaailman muutoksen suuntaa: tekstimaailma muuttuu jatkuvasti uusien tekstilajien syntyessä ja vanhojen muuttuessa. Esimerkiksi opetuksessa olisi hyödyllistä ottaa tarkasteluun vakiintuneiden tekstilajien lisäksi uudempia ja vaihtelevampia tekstilajeja. Näin oppilaat oppisivat havainnoimaan tekstimaailman muutosta ja ymmärtämään sitä. Tekstimaailman moninaistuessa tekstilajin merkitys myös kasvaa yhtä tärkeämmäksi sen jäsentäessä tekstimaailmaa. Tästä syystä myös uutisten saatetekstien syvällisempi tutkiminen olisi tarpeellista.

LÄHTEET

- Blomgren, Linda 2016: *Puhutaan bloggaamisesta – Blogipuhe tekstilajia rakentamassa*. Maisterintutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. – <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/51812/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201611034561.pdf?sequence=1> 10.3.2017.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000: *Johdatus laadullisen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Facebookin oikeus- ja vastuulauseke 2017. – <https://www.facebook.com/legal/terms> 20.3.2017.
- Fairclough, Norman 1995: *Miten media puhuu*. Suomentanut Virpi Blom & Kaarina Hazard 1997. Tampere: Vastapaino.
- 2003: *Analysing discourses. Textual analysis for social research*. London: Routledge.
- Firth, John Rupert 1957: *Papers in linguistics 1934–1951*. London: Oxford University Press.
- Halliday, M.A.K. 1978: *Language as social semiotic. The social interpretation of language and meaning*. London: Edward Arnold.
- Halliday, M.A.K. & Hasan, Ruqaiya 1976: *Cohesion in English*. London: Longman.
- 1985: *Language, context, and text: Aspects of language in a social-semiotic perspective*. Victoria: Deakin University.
- Hasan, Ruqaiya 1985: The structure of a text. – M. A. K. Halliday & Ruqaiya Hasan (toim.), *Language, context, and text. Aspects of language in a social semiotic perspective* s. 52–69. Oxford: Oxford University Press
- Heikkinen, Vesa & Voutilainen, Eero 2012: Genre – monitieteinen näkökulma. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi. Tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 17–47. Helsinki: Gaudeamus.
- Heikkinen, Vesa, Lounela, Mikko & Voutilainen, Eero 2012: Aineistot ja niiden käyttö tekstilajitutkimuksessa. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi. Tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 325–350. Helsinki: Gaudeamus.
- Heino, Jasmin 2016: *Mitä kilpailijoilta voi oppia? MTV Uutisten Facebook-tilin kehittäminen kilpailija-analyysin avulla*. Opinnäytetyö. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu Oy:n journalismin koulutusohjelma. – http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/115058/Heino_Jasmin.pdf?sequence=1 14.2.2017.
- Heinonen, Ari & Huhtamäki, Jukka 2013: Suomalaismedioiden Facebook-avaruuden kuvailua. – Elliisa Vainikka, Elina Noppari, Ari Heinonen & Jukka Huhtamäki (toim.), *Twitteriä ja uutispäivittelyä – toimittajana sosiaalisessa mediassa* s. 30–38. Tampereen yliopiston viestinnän, median ja teatterin yksikkö. – https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/68122/twitteriä_ja_uutispäivittelyä_toimittajana_2013.pdf?sequence=1 15.2.2017.
- Helasvuo, Marja-Liisa, Johansson Marjut & Tanskanen, Sanna-Kaisa 2014: Johdatus digitaaliseen vuorovaikutukseen. – Marja-Liisa Helasvuo, Marjut Johansson & Sanna-Kaisa Tanskanen (toim.), *Kieli verkossa. Näkökulmia digitaaliseen vuorovaikutukseen* s. 9–28. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hyland, Ken 2004: *Genre and second language writing*. The University of Michigan Press.
- Johansson, Marjut 2014: Faktoista mielipiteisiin. Referointi verkkolehtien mediaesityksissä. – Marja-Liisa Helasvuo, Marjut Johansson & Sanna-Kaisa Tanskanen (toim.), *Kieli verkossa. Näkökulmia digitaaliseen vuorovaikutukseen* s. 149–176. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Karhunen, Jussi 2012: *Tätäkö on verkko-otsikointi? – Katso tulokset! Verkkouutisotsikoiden muutos 2006–2012*. Kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos. – <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/44840/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201412103461.pdf?sequence=1> 9.1.2017.
- Koskinen, Kaisa 2014: Tunteella ja tuttavallisesti. Margot Wallströmin blogi osana Euroopan komission viestintää. – Marja-Liisa Helasvuo, Marjut Johansson & Sanna-Kaisa Tanskanen (toim.), *Kieli verkossa. Näkökulmia digitaaliseen vuorovaikutukseen* s. 127–148. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 166. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone 2012. – <https://mot.kielikone.fi/mot/jyu/netmot.exe?motportal=80> 1.3.2017.
- Lammela, Emma 2016: *Kielenpiirteet sekä retoriset keinot ja niiden vaikuttavuus lukijan osallistumiseen Elisa Oyj:n Facebook-päivityksissä*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopiston kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö. – <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/99039/GRADU-1464091456.pdf?sequence=1> 9.1.2017.
- Leppänen, Sini 2016: *Näitä asioita et tiennyt klikkiotsikoista – katso uskomattomat tutkimustulokset! Klikinsäästäjä-sivulla julkaistuissa klikkiotsikoissa esiintyvät kielelliset piirteet*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos. – https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/163322/Leppanen_Sini_Pro_gradu_2016.pdf?sequence=2 9.1.2017.
- Luukka, Minna-Riitta 2002: M.A.K. Halliday ja systeemifunktionaalinen kielitiede. – Hannele Dufva & Mika Lähteenmäki (toim.), *Kielitutkimuksen klassikoita* s. 89–123. Jyväskylän yliopiston soveltavan kielen tutkimuksen keskus.

- Malinowski, Bronislaw 1946: The problem of meaning in primitive languages. – C. K. Ogden & I. A. Richards (toim.), *The meaning of meaning. A study of the influence of language upon thought and of science of symbolism. With supplementary essays by B. Malinowski & F. G. Crookshank* s. 296–336. London: Kegan Paul, Trench Trubner & Co.
- Metsämuuronen, Jari 2006: Laadullisen tutkimuksen perusteet. – Jari Metsämuuronen (toim.), *Laadullisen tutkimuksen käsikirja* s. 81–148. Helsinki: International Methelp Ky.
- Mäntynen, Anne 2006: Näkökulmia tekstin ja tekstilajien rakenteeseen. – Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.), *Genre – tekstilaji* s. 42–71. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Mäntynen, Anne & Shore, Susanna 2006: Tekstilajien risteyksessä. Mika Myllylän testamentti. – Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.), *Genre – tekstilaji* s. 283–302. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Nieminen, Tommi 2010: *Lajien synty. Tekstilaji kielitieteen semioottisessa metateoriassa*. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. – <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/23383/9789513938710.pdf?sequence=1> 19.1.2017.
- Rauhala, Teemu 2016: *Somehuomion jäljillä. Käyttäjien reagointi journalistisiin sisältöihin Ilta-Sanomien ja Helsingin Sanomien Facebook-sivuilla*. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos. – <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/50103/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201606042876.pdf?sequence=1> 5.3.2017.
- Salmi, Leena 2014: Digitaalisen vuorovaikutuksen sanastoa. – Marja-Liisa Helasvuo, Marjut Johansson & Sanna-Kaisa Tanskanen (toim.), *Kieli verkossa. Näkökulmia digitaaliseen vuorovaikutukseen* s. 185–209. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Salokannel, Marjut 2017: *SOME-tietojen tutkimuskäyttö oikeudellisesta näkökulmasta*. Puheenvuoro humanististen alojen aineistojen tietosuojaa ja tekijänoikeutta käsittelevässä seminaarissa Tampereen yliopistossa. – <https://www.youtube.com/watch?v=zXTawzRMx8M&list=PLtUnzxHRJAfIyu67liwhuSBLuAzpJ8idj&index=5> 20.3.2017.
- Saukkonen, Pauli 2012: Tekstilajien systematiikkaa. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi. Tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 240–254. Helsinki: Gaudeamus.
- Shore, Susanna 2012: Systemis-funktionaalinen teoria tekstien tutkimuksessa. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi. Tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 158–185. Helsinki: Gaudeamus.
- Shore, Susanna & Mäntynen, Anne 2006: Johdanto. – Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.), *Genre – tekstilaji* s. 9–41. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Solin, Anna 2006: Genre ja intertekstuaalisuus. – Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.), *Genre – tekstilaji* s. 72–95. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SoMe Index 2017. – <http://someindex.com/#/en/fi/0/0/allmedia/0> 1.4.2017.
- Swales, John 1990: *Genre Analysis. English in academic and research settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tiainen, Katriina 2012: *A genre analysis of academic research blogs*. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopiston nykykielten laitos. – <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37012/agenrean.pdf?sequence=1> 1.3.2017.
- Uutismedia verkossa 2016. Reuters Institute Digital News Report – Suomen maaraportti*. Tampereen yliopiston viestinnän, median ja teatterin yksikkö. – <http://www.vkl.fi/files/3690/DNR2016-Suomi-b.pdf> 25.11.2016.
- Vainikka, Eliisa 2013: Toimitukset hakevat linjauksia. – Eliisa Vainikka, Elina Noppari, Ari Heinonen & Jukka Huhtamäki (toim.), *Twitterihmiä ja uutispäivittelyä – toimittajana sosiaalisessa mediassa* s. 10–14. Tampereen yliopiston viestinnän, median ja teatterin yksikkö. – https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/68122/twitterihmia_ja_uutispavittelya_toimittajana_2013.pdf?sequence=1 15.2.2017.
- Ventola, Eija 2006: Genre systeemis-funktionaalisessa kielitieteessä. Esimerkkinä asiointitilanteet. – Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.), *Genre – tekstilaji* s. 96–121. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilku, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. – <http://scripta.kotus.fi/visk> 1.4.2017.
- Wittgenstein, Ludwig 1999 [1953]: *Filosofisia tutkimuksia*. Suomentanut Heikki Nyman 1980. Helsinki: WSOY.

Aineistolähteet

- Helsingin Sanomien Facebook-sivu. – <https://www.facebook.com/helsinginsanomat/> 7.12.2016.
Ilta-Sanomien Facebook-sivu. – <https://www.facebook.com/iltasanomat/> 7.12.2016.
Iltalehden Facebook-sivu. – <https://fi-fi.facebook.com/Iltalehti.fi/> 7.12.2016.
MTV Uutisten Facebook-sivu. – <https://www.facebook.com/mtv3uutiset/> 7.12.2016.
Yle Uutisten Facebook-sivu. – <https://fi-fi.facebook.com/yleuutiset/> 7.12.2016.

LIITE

Liite 1. Havainnollistava kuva Facebook- uutisen saatetekstistä ja sen esiintymisympäristöstä.

IL **Iltalehti**
7. joulukuuta kello 14:15 · 🌐

Tykkää, jos katsoit Linnan juhlia!

Linnan juhlilla ennätysyleisö - lähetys ylsi uuteen katsojaennätykseen
Linnan juhlat -lähetys keräsi ennätysyleisön itsenäisyyspäivänä.
ILTALEHTI.FI